

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Факультет економіки моря
Кафедра фінансів

«ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедрою

професор НУК, д.е.н. Рогов Г.К.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

_____ «___» червня 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему: «Формування та використання фінансових ресурсів
підприємства»**

Виконав: студент групи 4441
_____ **Шатликов М.**

(підпис)

Керівник роботи:

Доцент кафедри фінансів, к.е.н.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

_____ **Зінченко А.І.**

(підпис)

м. Миколаїв – 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра _____ фінансів
 Спеціальність _____ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Освітня програма _____ «Фінанси, банківська справа та страхування»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
 проф., к.е.н. Карась П.М.
 « 09 » березня 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту _____ Шатликов Мердан
 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____ «Формування та використання фінансових ресурсів підприємства»

Керівник роботи _____ Зінченко Андрій Ігорович, доц., к.е.н.
 (науковий ступень, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

Затверджені наказом ректора № 340уч. від « 20 » _____ квітня _____ 2021 року

2. Термін подання роботи _____ 1 червня 2021 р.

3. Вихідні дані по роботі: _____
 _____ *Фінансова звітність ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки*
 _____ *Нормативно-законодавча база*

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):
1.Розкрити теоретичні основи формування і виокристання фінансових ресурсів підприємства. 2. Проаналізувати процес формування і використання фінансових ресурсів підприємства ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки. 3.Визначити шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

5. Перелік презентаційних матеріалів:
1. Джерела фінансових ресурсів підприємства. 2. Аналіз формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки. 3. Аналіз динаміки і структури власного капіталу ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 рр. 4. Аналіз динаміки і структури джерел поточних зобов'язань «Ірида Со» за 2019-2020 рр. 5. Показники формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки 6. Показники ефективності використання капіталу ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
4	Мозговий А.М., доцент НУК		

7. Дата видачі завдання 09.03.2021

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення керівника роботи та узгодження теми	1.02-12.02.21	Виконано
2	Складання змісту та узгодження с керівником	15.02-26.02.21	Виконано
3	Вивчення літературних джерел	15.02.-26.02.21	Виконано
4	Збір та систематизація інформації за темою роботи	1.03.-12.03.21	Виконано
5	Розробка теоретичного розділу	15.03.-03.04.21	Виконано
6	Розробка аналітичного розділу	5.04.-30.04.21	Виконано
7	Розробка проектного розділу	01.05.-21.05.21	Виконано
8	Розробка спеціального розділу	05.04.-21.05.21	Виконано
9	Розробка вступу, висновків, списку джерел	24.06.-29.05.21	Виконано
10	Розробка презентації та доповіді	02.06-16.06.21	Виконано

Студент Шатликов М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи Зінченко А.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Суть фінансових ресурсів підприємства, їх класифікація	6
1.2. Джерела формування фінансових ресурсів	9
1.3. Методика аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ІРИДА СО»)	29
2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз загальної структури джерел фінансування його діяльності	29
2.2. Коефіцієнтний аналіз формування фінансових ресурсів	38
2.3. Аналіз фінансової стійкості і ліквідності	42
2.4. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	47
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТОВ «ІРИДА СО»	54
3.1. Оптимізація структури фінансових ресурсів	54
3.2. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	59
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	64
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Процес виробництва на підприємстві зупиняється тоді, коли відсутні фінансові ресурси. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованості перед іншими суб'єктами господарювання, бюджетом, з оплати праці. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету.

Фінансові ресурси є одним із найважливіших видів ресурсів для забезпечення діяльності підприємств. Проблеми формування і використання фінансових ресурсів мають місце на кожному підприємстві, Від того, наскільки ефективно і доцільно вони трансформуються в основні засоби і оборотні активи, залежить фінансова успішність підприємства в цілому, його власників і працівників.

В зв'язку з цим тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Питання управління фінансовими ресурсами підприємства досліджувалися в працях багатьох провідних вчених-економістів. Значний внесок у рішення цієї проблеми внесли такі відомі вчені як Білик М.Д., Бланк І.О., Буряк Л.Д., Василик О.Д., Даниленко А.І., Загородній А.Г., Сенчагов В.К., Огородник С.Я., Опарін В.М, Павлюк К.В., Поддєрьогін А.М., Романенко О.Р., Федосов В.М. та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження процесу формування та використання фінансових ресурсів підприємства та розробка шляхів підвищення ефективності їх використання.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- розкрити сутність поняття «фінансові ресурси» підприємства;
- надати класифікацію фінансових ресурсів підприємства;

- визначити методи аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства та його інформаційну базу;
- провести аналіз формування і використання фінансових ресурсів конкретного підприємства;
- визначити шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

В кваліфікаційній роботі використовувалися наступні методи: загальнонаукові (аналіз і синтез, дедукція й індукція, системний підхід); спеціальні – методи фінансового аналізу, зокрема, метод аналітичних коефіцієнтів, горизонтальний і вертикальний аналіз, аналіз абсолютних і відносних показників, порівняльний аналіз, табличний метод.

При написанні кваліфікаційної роботи використані нормативно-законодавча література, підручники, навчальні посібники за цією темою, матеріали періодичних видань, а також фінансова звітність підприємства ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

Перший розділ роботи присвячений розкриттю сутності поняття «фінансові ресурси підприємства», їх класифікації, методиці аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

В другому розділі роботи здійснений фінансовий аналіз стану формування і використання фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со».

В третьому розділі надані напрями підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со».

В четвертому розділі розглянуті питання охорони праці на підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поняття «фінансові ресурси підприємства»

Для успішного функціонування будь-якого підприємства вирішальне значення має забезпечення його діяльності необхідним обсягом фінансових ресурсів. В економічній літературі існують різні визначення поняття «фінансові ресурси підприємства».

В фінансово-кредитному словнику дано наступне визначення поняття: «Фінансові ресурси - це грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємств, господарських організацій і установ» [1, с.46]. В цьому визначенні фінансові ресурси ототожнюються з грошовими коштами.

Коробов М. Я. дає наступне визначення: «Фінансові ресурси підприємства – це його власні і позичкові грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу та використовуються у статутних цілях підприємства» [2, с. 29].

Василик О. Д. визначає: «Фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб» [3, с 34].

Зятковський І. В. фактично надає загальне визначення фінансових ресурсів: «Як свідчить ретроспективний аналіз визначень фінансових ресурсів, дослідники кваліфікують їх як сукупність фондів грошових коштів,

доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств» [4, с.223].

А.С. Філімоненков вважає, що «до фінансових ресурсів належать усі грошові фонди й та частина коштів, яка використовується в не фондовій формі [5, с 45]». Проблема в тому, що таким чином до фінансових ресурсів належить фонд заробітної плати, фонд обігових коштів, призначений для відшкодування спожитих в процесі виробництва предметів праці, частина амортизаційних відрахувань, яка спрямовується на відшкодування в процесі виробництва основних фондів. Однак ці фонди не є вільними фінансовими ресурсами підприємства, які воно може використовувати. Це можна пояснити тим, що ці фонди формуються завдяки реалізації створеної на підприємстві продукції, а отже, додаються до собівартості. Але ж треба враховувати, що фінансові ресурси призначені для забезпечення саме розширеного виробництва. Тому Ю.В. Петленко розглядає фінансові ресурси як «грошові кошти, залучені в господарський оборот підприємства з різних джерел, сформованих під впливом організаційно-правових норм господарювання, призначені для покриття його власних потреб» [6, с. 18]. Але, по-перше, фінансові ресурси – це лише частина коштів, оскільки поняття «грошові кошти» значно ширше. По-друге, фінансові ресурси призначені для створення умов розширеного відтворення виробництва, а не для покриття власних потреб підприємства у процесі споживання.

Слав'юк Р.А. визначає, що «фінансові ресурси – це частина грошових коштів суб'єктів господарювання, яка перебуває у їхньому розпорядженні і спрямовується на виробничий, соціальний розвиток, матеріальне заохочення» [7, с 34]. Отже, грошові кошти можна віднести до фінансових ресурсів тільки в період їх використання не за цільовим призначенням.

Самим простим є визначення, яке пропонує Опарін В. М.: «Фінансові ресурси – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства» [8, с 11].

З наведених вище визначень можна зробити висновок, що під фінансовими ресурсами розуміють грошові накопичення, доходи і надходження або ж фонди грошових ресурсів.

Фінансові ресурси формуються ще до початку діяльності підприємства в процесі утворення статутного фонду. Далі ці кошти інвестуються для забезпечення виробничо-господарської діяльності, розширення й розвитку виробництва. Саме так підприємство отримує можливість займатися виробництвом і збутом продукції, одержувати доходи. Грошові ресурси підприємств зберігаються в касі, а також на поточному, валютному та інших рахунках у банківських установах.

У процесі реалізації продукції, робіт, послуг на рахунки підприємств постійно надходять кошти у вигляді виручки від реалізації. Грошові ресурси надходять також від фінансово-інвестиційної діяльності підприємств: від акцій, облігацій та інших видів цінних паперів; від вкладання коштів на депозитні рахунки; від здавання майна в оренду. Однак підприємство розпоряджається не всіма коштами, які воно одержує. Так, у складі виручки від реалізації продукції на підприємство надходять суми акцизного поодатку, податку на додану вартість, які підлягають внесенню до бюджету. Частина грошових надходжень, яка залишиється після відрахувань до бюджету акцизного податку, податку на додану вартість, мита, спрямовується на заміщення коштів, авансованих в оборотні основні фонди, на виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, позабюджетними фондами, банками, страховими організаціями та іншими суб'єктами господарювання. Частина грошових надходжень, яка залишилася, формує валовий і чистий дохід, прибуток [6].

Підприємства використовують кошти не лише у фондовій формі. Так, використання підприємством коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, страховими організаціями здійснюється в не фондовій формі. В нефондовій формі підприємства також одержують дотації та субсидії, спонсорські внески.

Отже, розглянувши всі наведені визначення різних авторів можна зробити висновок, що поняття «фінансові ресурси» досить складне. Тому, фінансовими ресурсами доцільно вважати грошові доходи і нагромадження, які формуються на підприємстві під час його діяльності за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування та використовуються для формування активів підприємства.

1.2. Джерела фінансових ресурсів підприємства

Існує декілька ознак, за якими здійснюється класифікація джерел фінансування діяльності підприємства.

Фінансова діяльність будь-якого підприємства, починаючи від його створення, формування статутного фонду, і наступні взаємовідносини з іншими підприємствами, державою, банками, а також усередині базуються на формуванні і русі його фінансових ресурсів, на їх ефективному використанні.

Класифікація джерел фінансових ресурсів наведена на рис.1.1.

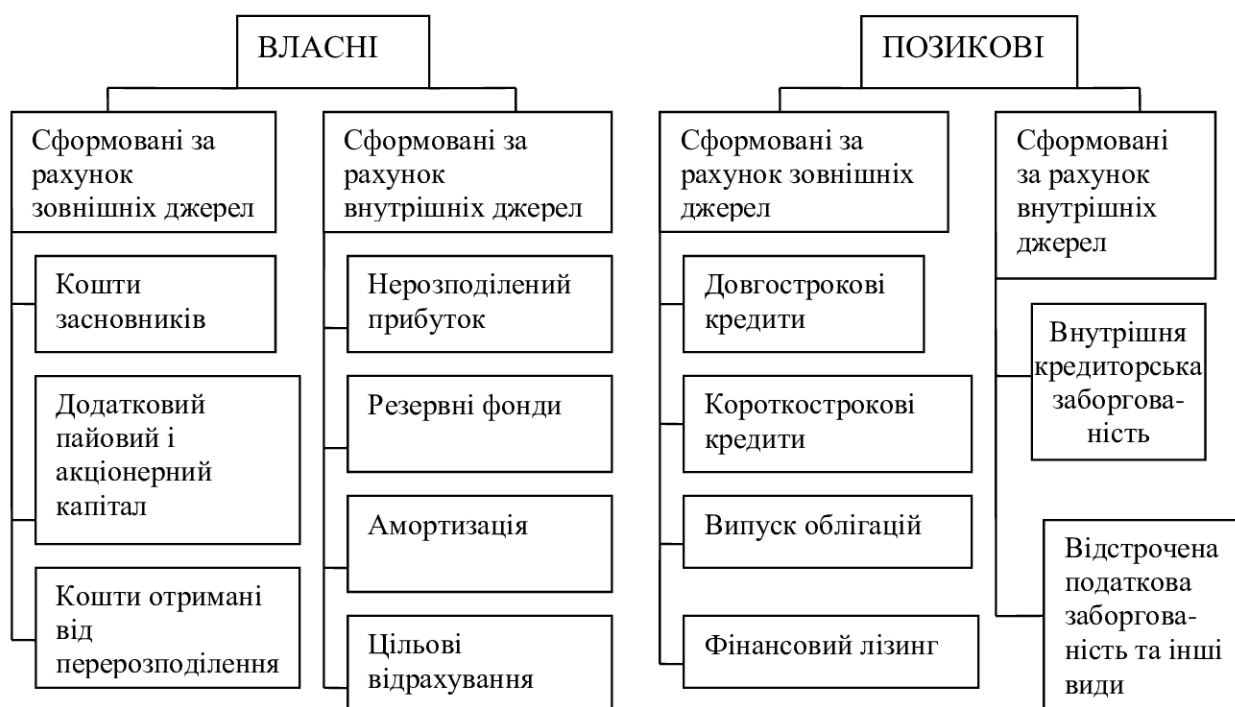

Рис.1.3. Джерела фінансових ресурсів підприємства

Всі фінансові ресурси підприємства можна розділити на власні (власний капітал) і позичені (позиковий капітал).

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Тобто це та сума власних коштів підприємства, що є результатом його діяльності або отримана від власників або учасників підприємства у вигляді внесків, придбання акцій, паїв, тощо. Власний капітал втілює в собі ту частину активів підприємства, яку без будь-яких умов та обмежень можна визнати власністю підприємства.

Власний капітал має кілька складових:

1. Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.

2. Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності, а саме: суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами.

3. Додатковий вкладений капітал – для акціонерних товариств це сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, для інших видів підприємств – це будь-яке перевищення внесків засновників (власників) підприємства над сумою внесків до статутного фонду або пайових внесків. Тут слід розрізняти емісійний дохід – суму перевищення фактично сплачених внесків акціонерів над номіналом акцій при їх первинному розміщені та інший вкладений засновниками підприємств капітал, що перевищує статутний капітал, інші внески тощо без рішень про зміни розміру статутного капіталу.

4. Інший додатковий капітал – сума дооцінки необоротних активів, вартість активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб, та інші види додаткового капіталу.

5. Резервний капітал – сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – сума прибутку, яка реінвестована у підприємство.

7. Неоплачений капітал – сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

8. Вилучений капітал – фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників.

Поряд з власними фінансовими ресурсами більшість підприємств користуються позиковими ресурсами. Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду. Залучені позикові фінансові ресурси підприємства найчастіше зустрічаються у формі:

- банківських кредитів і позик;
- коштів від випуску й продажу облігацій підприємства;
- позик від інших небанківських суб'єктів ринку.

З метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на:

1. Довгострокові (довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання).

2. Поточні (короткострокові кредити банків; поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги; поточну заборгованість за розрахунками з одержаних авансів, за розрахунками з бюджетом, за розрахунками з позабюджетних платежів, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, інші поточні зобов'язання).

3. Забезпечення (можуть створюватися для відшкодування наступних (майбутніх) витрат на виплату відпусток працівникам; додаткове пенсійне забезпечення; реструктуризацію тощо).

4. Непередбачені зобов'язання.

З іншої сторони джерела фінансових ресурсів підприємств розділяються на джерела основних, інших необоротних та оборотних коштів (власні й позикові). Належність власних і позикових фінансових ресурсів до основних коштів, необоротних чи оборотних коштів залежить від того, куди вони вкладені або для чого призначені. Кошти, вкладені в основні засоби, у незавершені капітальні вкладення, а також кошти, призначені на ці цілі становлять фонд основних засобів. Кошти, які вкладені у нематеріальні активи і довготермінові фінансові вкладення, становлять фонд інших необоротних активів, і, нарешті, всі інші фінансові ресурси, які за своєю економічною суттю призначені для вкладення в оборотні активи, становлять фонд оборотних коштів.

Можливість залучати фінансові ресурси з різних джерел, у тому числі на фінансовому ринку, дає можливість підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів, вибираючи оптимальні їхні комбінації. Однак є визначені фактори, що впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства. До них належать: форма власності й організаційно-правових форм підприємства (так, наприклад, державні підприємства багато в чому залежать від складу й обсягу державних фінансових ресурсів як додаткового джерела формування капіталу), галузева приналежність підприємства, мета і задача фінансово-господарської діяльності на визначеному проміжку часу, внутрішня фінансова політика підприємства і т.п. [10].

Структура джерел фінансових ресурсів, що використовуються підприємством визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної його діяльності, здійснює активний вплив на кінцеві результати цієї діяльності. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності

активів та власного капіталу (тобто на рівень економічної та фінансової рентабельності підприємства), визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності (тобто рівень основних фінансових ризиків) і остаточно формує співвідношення в ступенях прибутковості та ризику в процесі розвитку підприємства.

Також структура джерел фінансових ресурсів впливає на балансування між фінансовою стійкістю і фінансовим ризиком діяльності підприємства. Так, відповідно до ефекту фінансового левериджа мається визначена залежність між часткою позикових коштів у структурі фінансового забезпечення і рентабельністю власного капіталу. Зв'язок між ними такий: чим більше частка позикових коштів, тим вище рентабельність власного капіталу (якщо підприємство взагалі дістає прибуток). Отже, кожне підприємство може балансувати між цими факторами, що впливають на фінансові результати його діяльності [11].

На підставі цих параметрів можна зробити висновок про рівень і якість механізму фінансового забезпечення підприємства і, відповідно, про ступінь ризику вкладення його коштів у необоротні й оборотні фонди, що забезпечують його діяльність. Однак для різних сфер виробничої діяльності структура джерел істотно буде коливатися. Так, загальноприйнято, що загальним критерієм фінансової стійкості є граничне співвідношення власних і позикових коштів на рівні 50 на 50, тоді як для окремих сфер діяльності такий норматив може бути дещо завищеним [12].

На формування і використання фінансових ресурсів підприємств впливають різноманітні чинники, які по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності доцільно розділяти на внутрішні (несистематичні), пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства і зовнішні (систематичні), не пов'язані [13].

До внутрішніх чинників можна віднести [13]:

- рівень досконалості фінансової структури підприємства (деталізація фінансових завдань);

- якість організації управління фінансовими ресурсами;
- оптимізація потоків сировини/готової продукції з метою мінімізації запасів і відповідних витрат;
- розробка оптимальної структури виробничого циклу з метою забезпечення найбільшої віддачі устаткування, зниження впливу сезонності виробництва шляхом випуску альтернативних видів продукції;
- налагодження роботи з посередницькими організаціями, забезпечення зв'язку збутової стратегії з виробничою;
- позиціонування, вибір сегментів ринку відповідно до виробничих можливостей;
- визначення критеріїв цінової політики, позиціонування продукції в координатах "ціна - якість";
- аналіз існуючого ринку продукції;
- якість фінансового, управлінського і податкового обліку;
- планування дистриб'юторської мережі, планування роботи з контрагентами і її узгодження з фінансовим планом підприємства;
- планування рекламної кампанії;
- здійснення цінової політики, виходячи з витрат на виробництво, пошук шляхів їх зниження, аналіз цін конкурентів;
- аналіз структури витрат і шляхів її оптимізації;
- загальна оцінка ефективності функціонування виробництва і узгодження його з фінансовим планом підприємства;
- визначення критеріїв відповідності кваліфікації персоналу займаним посадам згідно організаційної структури, делегування повноважень, визначення межі відповідальності.

До зовнішніх чинників слід відносити [13]:

- інфляцію;
- зміна цін на ресурси;
- зміна політичного курсу влади;
- зміна правового поля;

- стан розвитку фінансового ринку;
- стан економіки в цілому.

Все перелічені вище чинники впливають на формування і використання фінансових ресурсів шляхом регулювання структури і об'ємів різноманітних фінансових джерел. Так, наприклад, зменшення собівартості за умов стабільності інших чинників виробництва і реалізації продукції приведе до збільшення прибутку підприємства і, як наслідок, до збільшення об'єму її фінансових ресурсів.

Зростання виробництва і підвищення його ефективності є основою для збільшення обсягу фінансових ресурсів, які інвестуються в сферу виробництва, забезпечуючи тим самим ріст його об'ємів.

Розмір і структура фінансових ресурсів залежить від обсягу виробництва і його ефективності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів і об'ємом виробництва є двоякою, оскільки основним регламентуючим чинником збільшення обсягів виробництва є величина фінансових ресурсів, так і навпаки. Наприклад, недостатній розмір фінансових ресурсів веде до скорочення обсягу виробництва і неможливості його розширення, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими і іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів.

Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення; високий, проте не повний рівень використання виробничих потужностей; достатній рівень забезпечення підприємства матеріальними ресурсами.

Надмірний об'єм фінансових ресурсів сприяє тенденції збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту продукції, освоєння нових видів продукції, повного використання існуючих виробничих потужностей, повного забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, що забезпечить ріст об'ємів фінансових ресурсів, проте може

також привести до перевитрати і недоцільного їх використання і, до скорочення обсягів виробництва.

Найбільш безпечною буде така структура джерел фінансового забезпечення, при якій усі необоротні фонди і постійна частина оборотних активів формуються за рахунок власних засобів підприємства. Менш безпечною буде така структура, яка характеризується помірним підходом до формування джерел фінансування і відрізняються від попередньої підвищенням ризику структури джерел, - значна частина необоротних активів і певна частина оборотних фондів мають власні і довгострокові позикові джерела фінансування. До граничного і найбільш ризикованого типу структури джерел фінансових ресурсів підприємства варто віднести таку, при якій основні фонди сформовані за рахунок значної частини не лише довгострокових, але і короткострокових позикових джерел [14, с.159].

Ефективне управління фінансовим забезпеченням підприємства перебуває, з одного боку, у визначенні достатнього рівня і структури активів підприємства, які потрібні йому для отримання запланованих об'ємів реалізації продукції, а, з іншого боку - у визначенні об'ємів і структури джерел фінансування цих активів. Якщо навіть за умови збільшення об'ємів реалізації продукції, яка супроводжується ростом активів підприємства, воно здатне зберігати і підтримувати такий рівень власних засобів, яких вистачає для фінансування усіх необоротних і постійної частини оборотних активів, то такий механізм фінансового забезпечення може мати назву безризикового.

За умови зростання обсягів виробництва і масштабу діяльності підприємство може звернутися за кредитом для фінансування більшої частини оборотного капіталу. В цьому випадку, якщо рентабельність продукції цього підприємства перевищує середню ставку відсотка, який платиться за використання позикових коштів, механізм фінансового забезпечення можна вважати помірно ризикованим.

Якщо ж на певному етапі економічного розвитку підприємство не здатне фінансувати свої постійні активи (необоротні фонди) за рахунок тільки

власного капіталу і залучає зовнішні кошти, ризик втрати фінансової стійкості різко підвищується, і такий механізм доцільно вважати ризикованим.

І, зрештою, якщо необоротні активи сформовані за рахунок усіх можливих джерел їх формування, у тому числі навіть короткострокових кредитів, наслідком цього стає повна відсутність власного оборотного капіталу. Це позначає істотну фінансову залежність підприємства, що свідчить про граничну міру ризику, який ставить підприємство на грань фінансової кризи і навіть банкрутства.

Отже, своєчасна і регулярна діагностика основних аспектів фінансової діяльності підприємства, важливою складовою якої є структура фінансових ресурсів підприємства і механізм фінансового забезпечення (структура джерел фінансових ресурсів), дає можливість понизити ймовірність виникнення кризових фінансових ситуацій і сприяє стабілізації виробничо-господарського процесу.

1.3. Методи аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів

При формуванні фінансових ресурсів підприємства необхідно враховувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які впливають на функціонування підприємства. Будь-яке підприємство залежить від взаємовідносин зі своїми партнерами, попиту на продукцію, тенденцій розвитку галузі, економіки країни та інших незалежних безпосередньо від самого підприємства чинників. Окрім того, внутрішні фактори, до числа яких входять стан основних засобів підприємства і рівень їх механізації, обмеженість виробничої потужності, рівень кваліфікації працюючих та інші теж вимагатимуть врахування певних особливостей при формуванні величини та структури фінансових ресурсів.

Глибоке розуміння механізму формування джерел фінансових ресурсів передбачає аналітичний підхід до показників структури капіталу з точки зору ціни, яку повинно платити підприємство за його залучення та використання. Зазначена ціна виражається у сплаті дивідендів при формуванні статутного капіталу; в ринковій вартості майна, внесеного до статутного капіталу підприємства; у відсотках при умові використання банківського кредиту. Навіть прибуток має свою ціну, оскільки при його відсутності для розвитку підприємства потрібно було б залучати кошти шляхом випуску акцій.

Ефективне використання фінансових ресурсів підприємств визначається тим, що при досягненні збалансованої структури активів (тобто при збереженні пропорції між обсягами наявних коштів, товарно-матеріальних запасів, дебіторською заборгованістю та внесками в основні засоби) існує потенційна можливість підприємства успішно господарювати і формувати прибуток.

Лише в разі ефективного використання фінансових ресурсів кожне окреме підприємство зможе досягти стабільної прибутковості в довгостроковому періоді.

Ефективність використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання є однією з передумов економічного зростання. В цьому контексті виникає питання про оцінку ступеня цієї ефективності і спосіб управління нею (принаймні, її контролю, планування), а саме теоретико-методологічний аспект, зокрема набір показників ефективності використання фінансових ресурсів кожним окремо взятим суб'єктом господарювання, сам метод їх обчислення і т.п. Виходячи зі сказаного, основним завданням є побудова методичного підходу до визначення ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві і управління нею.

В якості критеріїв ефективного використання фінансових ресурсів підприємства використовують наступні: кількісні – зростання величини прибутку на одиницю необоротних активів і на одиницю власного капіталу (як вираз ефективності інвестицій в основний капітал і у власний капітал

відповідно), якісні (в сенсі розподілу ресурсів) – підтримання оптимальної ліквідності і політики фінансування підприємства [15; 16; 17].

Виходячи з даних вимог, використовуються показники ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Фінансовий стан підприємств можна оцінити з погляду його короткострокової та довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна на гроші. Ліквідність підприємства – це його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів [18].

Показники ліквідності дають уявлення про платоспроможність підприємства на конкретну дату. Ліквідність підприємства, як відомо, можна оперативно визначити за допомогою коефіцієнтів ліквідності. Коефіцієнти ліквідності можуть бути різними за назвою, але сутність їх в основному однакова як на українських підприємствах, так і в зарубіжних фірмах та компаніях.

До основних показників ліквідності відносяться: загальний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності [19].

Загальний коефіцієнт ліквідності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт поточної ліквідності) розраховується таким чином:

$$K_{п.л.} = \frac{ГК + ПФІ + ДЗ + ТМЦ}{ПЗ}, \quad (1.1)$$

де

ГК – грошові кошти;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

ТМЦ – товарно-матеріальні цінності;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

ПЗ – поточні зобов'язання;

Він дає загальну оцінку платоспроможності підприємства та показує, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Логіка цього показника полягає в тому, що підприємство погашає короткострокові зобов'язання в основному за рахунок поточних активів. Отже, якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається ліквідним. Розмір перевищення задається коефіцієнтом покриття. Значення цього показника залежить і від галузі, і від виду діяльності. У європейській обліково-аналітичній практиці наводиться критичне мінімальне значення цього показника. Визнано, що поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання. Якщо на підприємстві відношення поточних активів і короткострокових зобов'язань нижче за 1:1, це є свідченням високого фінансового ризику, оскільки підприємство не в змозі оплатити свої рахунки. Співвідношення 1:1 припускає рівність поточних активів і короткострокових зобов'язань. Але, зважаючи на різний рівень ліквідності активів, можна вважати, що не всі активи будуть негайно реалізовані, а тому виникає загроза для фінансової стабільності підприємства. Якщо значення коефіцієнта покриття значно перевищує співвідношення 1:1, то можна висновувати, що підприємство має значні оборотні кошти, сформовані завдяки власним джерелам. З позиції кредиторів підприємства такий варіант формування оборотних коштів є найбільш прийнятним. Проте, з погляду менеджера, значне накопичення запасів на підприємстві, відвернення грошей у дебіторську заборгованість може пояснюватись незадовільним управлінням активами. Скорочення величини коефіцієнта покриття може статися під впливом двох факторів: збільшення поточних активів і значного зростання короткострокових зобов'язань.

Для з'ясування причин зміни цього показника необхідно проаналізувати зміни в складі джерел коштів та їх розміщенні, порівнюючи з початком року.

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується таким чином:

$$K_{ш.л.} = \frac{OA - BЗ - ГП}{ПЗ}, \quad (1.2)$$

де

OA – оборотні активи;

BЗ – виробничі запаси;

ГП – готова продукція.

За смисловим значенням цей коефіцієнт аналогічний коефіцієнту покриття, тільки він обчислюється для вузького кола поточних активів, коли з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину - виробничі запаси. Матеріальні запаси виключаються не стільки тому, що вони менш ліквідні, а, головне, через те, що кошти, які можна одержати в разі вимушеної реалізації виробничих запасів, можуть бути істотно нижчими за витрати на їхню закупівлю. За умов ринкової економіки типовою є ситуація, коли за ліквідації підприємства одержують 40 % і менше від облікової вартості запасів. «Розумним» коефіцієнтом швидкої ліквідності є співвідношення 1:1. Практично багато підприємств мають нижчий коефіцієнт швидкої ліквідності (наприклад, 0,5 : 1), тому для оцінки їхньої фактичної ліквідності треба проаналізувати тенденції зміни цього показника за певний період. Так, якщо зростання коефіцієнта швидкої ліквідності було пов'язане в основному зі зростанням невиправданої дебіторської заборгованості, то це свідчить про серйозні фінансові проблеми підприємства. У західній економічній літературі цей коефіцієнт називають коефіцієнтом миттєвої оцінки.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується таким чином:

$$K_{a.л.} = \frac{ГК + ПФІ}{ПЗ}. \quad (1.3)$$

Цей коефіцієнт показує, яку частину короткострокових позикових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Теоретично достатнім значенням для коефіцієнта абсолютної ліквідності є співвідношення 0,2 : 1. На практиці фактичні середні значення коефіцієнтів ліквідності бувають значно нижчими, але це ще не дає підстави висновувати про неможливість

підприємства негайно погасити свої борги, бо малоймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили йому свої боргові вимоги.

Показник маневреності власних оборотних коштів (капіталу, що функціонує) розраховується за такою формулою:

$$K_m = \frac{BOK}{BK}, \quad (1.4)$$

де

BK – власний капітал;

BOK – власний оборотні кошти.

Він визначається як відношення грошових коштів до капіталу, що функціонує. Цей показник характеризує ту частину власних оборотних коштів, які перебувають у формі грошових коштів, що мають абсолютну ліквідність.

Для підприємства, котре нормально функціонує, цей показник змінюється від нуля до одиниці. Прийнятне орієнтовне значення показника встановлює підприємство самостійно. Воно залежить від різних факторів, наприклад, від того, наскільки високою є щоденна потреба підприємства у вільних грошових ресурсах.

Отже, можна сказати, що ліквідність – це спроможність будь-якого з активів трансформуватися в гроші (кошти), а рівень ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого цю трансформацію можна здійснити. Що коротший цей період, то вищою є ліквідність.

Наявність різних показників ліквідності пояснюється різними інтересами споживачів аналітичної інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності є важливим для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності - для банків; коефіцієнт поточної ліквідності - для покупців і власників акцій та облігацій підприємства. Проте слід спеціально зазначити, що ліквідність підприємства зовсім не тотожна його платоспроможності. Так, коефіцієнти ліквідності можуть характеризувати фінансовий стан як задовільний, однак, по суті, ця оцінка буде помилковою,

якщо в поточних активах значну питому вагу матимуть неліквідні активи й короткострокова дебіторська заборгованість.

Платоспроможність означає наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків з кредиторської заборгованості, що потребує негайного погашення. До ознак платоспроможності можна віднести::

- наявність грошей у касі, на поточних рахунках;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Однак наявність тільки незначних залишків грошей на поточних рахунках знову ж таки не означає неплатоспроможності підприємства, бо кошти на поточні рахунки можуть надійти протягом кількох днів. Беручи загалом, можна сказати, що вправність фінансового менеджера підприємства виявляється в тому, щоб на розрахунковому рахунку та в касі грошей було не менше (але й не більше), ніж потрібно для виконання поточних платежів, а решта їх має бути вкладена в матеріальні та інші ліквідні активи. Досягненню такого стану, крім усього іншого, сприяє грамотне складання платіжних календарів. Заведено вважати, що в підприємства на поточному рахунку має бути залишок коштів, який дорівнює різниці між кредиторською заборгованістю всіх видів, строки оплати якої настають протягом певного найближчого періоду (наприклад, тижня або декади) і поточною дебіторською заборгованістю на користь підприємства, платежі за якою очікуються в той самий період.

Підвищення рівня платоспроможності підприємства залежить від поліпшення результатів його виробничої та комерційної діяльності. Водночас надійний фінансовий стан залежить також і від раціональної організації використання фінансових ресурсів. Тому за умов ринкової економіки здійснюється не тільки оцінка активів і пасивів балансу, а й поглиблений щоденний аналіз стану й використання господарських засобів. Інформаційною базою для такого аналізу є дані управлінського обліку.

Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона пов'язана з рівнем

залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Цей показник дає загальну оцінку фінансової стабільності. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено систему показників, що характеризують фінансову стабільність підприємства. Ці показники поділяють на два класи.

До першого класу відносять показники зі встановленими нормативними значеннями (усі перелічені показники ліквідності та платоспроможності); до другого класу – показники, без установлених нормативних значень (показники рентабельності, ефективності управління, ділової активності).

До основних показників фінансової стійкості можна віднести: коефіцієнт концентрації власного капіталу (актономії), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів, коефіцієнт покриття основних коштів, коефіцієнт короткострокової заборгованості, коефіцієнт покриття загальної заборгованості.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу розраховується таким чином:

$$K_{B.K.} = \frac{BK}{B}, \quad (1.5)$$

де

B – валюта балансу.

Цей коефіцієнт характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Що вищим є значення цього показника, то більше підприємство є фінансове стійким, стабільним і незалежним від зовнішніх кредиторів. Доповненням до цього показника є коефіцієнти концентрації залученого (позичкового) капіталу - їх сума має дорівнювати 1 (або 100 %). Щодо рівня залучення позичених коштів у зарубіжній практиці існують різні думки. Найбільш поширено – частка власного капіталу має бути не меншою за 0,6 (60 %). У підприємства з високою часткою власного капіталу кредитори вкладають охочіше кошти, оскільки воно з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів. Проте це не скрізь так: японським компаніям, наприклад, властива висока

частка залученого капіталу (до 80 %). А значення цього показника в Японії в середньому на 58 % вище, ніж, наприклад, в американських корпораціях. Це пояснюється тим, що інвестиції там мають різну природу: у США основний потік інвестицій надходить від населення, в Японії - від банків. Високе значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу свідчить про велику міру довіри до корпорації з боку банків, а значить, і про фінансову надійність. Низьке значення цього коефіцієнта свідчитиме про неспроможність отримати кредити в банку, що є певною пересторогою для інвесторів і кредиторів [20].

Коефіцієнт фінансової залежності розраховується за такою формулою:

$$K_{\phi.з.} = \frac{B}{BK}, \quad (1.6)$$

де

B – валюта балансу.

Цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта концентрації власного капіталу. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до одиниці (або 100 %), то це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство, якщо перевищує одиницю - навпаки. Наприклад, якщо значення цього коефіцієнта 1,25, то це означає, що в кожній 1,25 грн, вкладеній в активи підприємства, 25 коп. десь позичено.

Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів розраховується таким чином:

$$K_c = \frac{PK}{BK}, \quad (1.7)$$

де

PK – позиковий капітал.

Цей коефіцієнт є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства. Якщо значення цього показника 0,178, то це означає, що на кожну 1 грн власних коштів припадає 17,8 коп. позичених. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від

зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зниження фінансової стійкості, і навпаки.

Із власним капіталом підприємства зв'язані показники заборгованості.

Показники заборгованості показують, як розподіляється ризик між власниками компанії (акціонерами) і її кредиторами. Активи можуть бути профінансовані або за рахунок власних коштів, або за рахунок позичкових коштів. Чим вище відношення позичкових коштів до власності акціонерів, то вище ризик кредиторів і тем обережніше повинен ставитися банк до видачі нових кредитів. У випадку банкрутства, компанії з високою заборгованістю шанси на повернення кредиторам вкладених ними коштів будуть дуже низькі.

До показників заборгованості відносяться: коефіцієнт покриття основних коштів та коефіцієнт покриття загальної заборгованості.

Коефіцієнт покриття основних коштів розраховується таким чином:

$$K_{o.k.} = \frac{OK}{BK}, \quad (1.8)$$

де

OK – основні кошти.

Він показує, яка частина основних коштів профінансована за рахунок власного капіталу. У принципі, будинки, устаткування й інші довгострокові активи повинні здобуватися або за рахунок коштів акціонерів, або за допомогою довгострокових позик. Нормальним вважається відношення 0,75-1, тому що більше висока цифра може означати, що в основні кошти вкладена частина оборотного капіталу, і це може негативно позначитися на виробничій діяльності фірми [21].

Коефіцієнт покриття загальної заборгованості розраховується за формулою:

$$K_n = \frac{\sum Z}{BK}, \quad (1.9)$$

де

Z – загальна сума зобов'язань.

Він показує, яка частина всіх активів компанії покрита за рахунок коштів кредиторів, а яка за рахунок підприємства. Якщо показник перевищує 1, частка кредиторів вище.

Методика аналізу названих вище коефіцієнтів полягає, у порівнянні:

- фактичних коефіцієнтів поточного року з торішніми, а також з коефіцієнтами за кілька звітних періодів;
- фактичних коефіцієнтів з нормативними значеннями;
- фактичних коефіцієнтів підприємства з показниками конкурентів (дані беруться з фінансових звітів, що подаються у фінансові статистичні органи);
- фактичних коефіцієнтів із галузевими показниками.

За допомогою аналізу коефіцієнтів можна виявити сильні й слабкі позиції підприємства. Менеджери використовують ці дані для контролю діяльності підприємства, щоб не допустити банкрутства. Важливим є й те, що аналіз коефіцієнтів дає змогу ліпше зрозуміти взаємозв'язок між балансом і звітом про доходи. Наприклад, щоб підрахувати дохідність інвестицій, необхідно взяти загальну суму активів з балансу та чистий дохід із звіту про доходи. Деякі коефіцієнти показують, чи ефективно поєднуються підприємством різні активи і пасиви та як це впливає на прибуток.

Треба зазначити, що кредитори уважно стежать за цими показниками, щоб пересвідчитись, що підприємство може оплатити свої короткострокові боргові зобов'язання, а також покрити фіксовані платежі доходами. Банки значною мірою будують свою кредитну політику на підставі відповідних коефіцієнтів. Фінансові експерти використовують їх для порівняння відносних переваг різних підприємств.

Аналізуючи фінансову стійкість підприємства, можна дійти висновку, що власники підприємства завжди віддають перевагу розумному зростанню частки позичених коштів; кредитори навпаки - віддають перевагу підприємствам з високою часткою власного капіталу.

Відтак, аналіз фінансової стабільності дає можливість оцінити, наскільки підприємство готове до погашення своїх боргів і відповісти на

запитання, наскільки воно є незалежним з фінансового боку, зростає чи зменшується рівень цієї незалежності, а також чи відповідає стан активів і пасивів підприємства завданням його фінансово-господарської діяльності.

Можна зробити висновок, що одним з факторів забезпечення прибутковості суб'єктів господарювання є ефективне використання фінансових ресурсів. Дана методика оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, дозволяє отримувати інформацію для управління цією ефективністю за допомогою фінансового планування на наступний звітний період. Методика передбачає використання інформації лише із стандартної бухгалтерської звітності, тому є універсальною [22;23].

Таким чином, в першому розділі роботи розкрита сутність поняття «фінансові ресурси» підприємства, визначені джерела формування фінансових ресурсів підприємства, фактори, які впливають на їх формування, також розглянута методика оцінки формування і ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ІРИДА СО»)

2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз загальної структури джерел фінансування діяльності підприємства

Дослідження процесів формування і використання фінансових ресурсів підприємства здійснюватимемо на основі даних господарської діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Ірида Со» за 2019-2020 роки.

Основний напрям діяльності підприємства - надання побутових послуг населенню і організаціям, у тому числі: хімічне чищення виробів з різних видів матеріалів і сировини; фарбування одягу, шкіри, хутра і інших виробів, прання, обробки білизни і інших текстильних виробів.

Підприємство здійснює свою діяльність згідно із Статутом. Воно має самостійний баланс, поточний рахунок, круглий друк, штампи.

Підприємство має право від свого імені укладати угоди, придбавати майнові і особисті немайнові права, бути позивачем і відповідачем в суді, господарському і третейському судах. Підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями своїм майном відповідно до чинного законодавства.

Підприємство є суб'єктом малого підприємництва, оскільки число зайнятих робітників - не більше 50 осіб, а річний дохід не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро, визначену по середньорічному курсу НБУ.

Статутний капітал ТОВ «Ірида Со» складає 1632,7 тис. грн. Засновниками є фізичні і юридичні особи.

Підсумки діяльності підприємства відображаються в щоквартальних і річному балансах, які подаються в обласне управління статистики і керівникові.

Кількість працюючих на підприємстві в середньому не перевищує 12 осіб.

Для аналізу формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида» спочатку здійснимо аналіз структури джерел фінансування підприємства, виходячи з розподілу джерел фінансових ресурсів на власні та позикові. Розрахунки проведемо за даними Балансів на кінець 2018, 2019, 2020 рр. (додаток А,Б). Аналіз джерел фінансування ТОВ «Ірида Со» відображено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз джерел фінансування ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки (тис.грн.)

Показники	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20	Відхилення			
				2019/2018		2020/2019	
				(+,-)	%	(+,-)	%
1. Загальна величина всіх фінансових ресурсів підприємства	1932,1	2029,6	2559,1	+97,5	+5,0	+529,5	+20,7
1.1. Джерела власних коштів	1875,9	1977,7	2115,9	+101,8	+5,4	+138,2	+6,5
- у % до всіх джерел коштів	97,1	97,4	82,7	+0,4	—	-14,8	—
1.2. Джерела позикових коштів	56,2	51,9	443,2	-4,3	-7,7	+391,3	+88,3
- у % до всіх джерел коштів	2,9	2,6	17,3	-0,4	—	+14,8	—

На кінець 2018 року фінансові ресурси ТОВ «Ірида Со» складали 1932,1 тис.грн., на кінець 2019 року обсяг фінансових ресурсів підприємства збільшилася до 2029,6 тис.грн. (на 5,0%), а на кінець 2020 - до 2599,1 тис.грн. (на 20,7% відносно кінця 2019 року). Таким чином, за два роки загальна величина фінансових ресурсів виросла більше, ніж в 1,3 рази. На таке значне збільшення загальної величини всіх фінансових ресурсів підприємства вплинуло збільшення

джерел як власних, так і позикових коштів. Так, власні кошти за 2019-2020 роки збільшилися в 1,12 разів, а позикові - в 7,9 разів.

Аналізуючи джерела позикових коштів в 2019-2020 роках, слід зазначити, що на кінець 2018 року їх величина складала 56,2 тис.грн., а на кінець 2019 року їх величина зменшилася на 4,3 тис.грн. або на 7,7 % і склала 51,9 тис.грн. А вже на кінець 2020 року їх вартість зросла до 448,2 тис.грн., тобто в 8,5 рази відносно кінця 2019 року.

Джерела власних коштів впродовж аналізованих 2019-2020 років мають тенденцію до незначного збільшення, причому за 2019 рік вони збільшилися на 5,4 %, а за 2020 рік - на 6,5%. Така тенденція має негативний характер, оскільки за результатами такого господарювання ТОВ «Ірида Со» стає більш залежним від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів показує, що на кінець 2018 року співвідношення між джерелами власних і позикових засобів було на рівні 97,1% проти 2,9%, то вже на кінець 2020 року структура змінилася і складала 82,7% джерел власних засобів проти 17,3% позикових.

Взагалі розподіл джерел власних і позикових засобів в 2019-2020 роках є задовільним.

Далі детально дослідимо джерел власних, так і джерела позикових коштів. Динаміка і структура власного капіталу ТОВ «Ірида Со» наведена в табл. 2.2.

З таблиці 2.2 видно, що величина власного капіталу за 2019 рік збільшилася на 101,8 тис.грн. або на 5,4%, а за 2020 рік - на 138,2 тис.грн. або на 7,0%. В цілому збільшення власного капіталу можна оцінювати позитивно, оскільки власний капітал за своєю природою не вимагає від власників підприємства сплати відсотків, які мають місце при використанні джерел позикових коштів, хоча і власний капітал має свою ціну. Ситуація, яка склалася в ТОВ «Ірида Со» відносно розміру власного капіталу не можна назвати позитивною, оскільки спостерігається несуттєве збільшення величини власного капіталу і значне зменшення його питомої ваги в загальній масі джерел фінансових ресурсів. Збільшення величини власного капіталу і в 2019, і в 2020

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки і структури власного капіталу ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки

Показники, тис. грн.	На 31.12.18		На 31.12.19		На 31.12.20		Відхилення					
	Сума, тис.грн.	питома вага, %	Сума, тис.грн.	питома вага, %	Сума, тис.грн.	питома вага, %	2019/2018			2020/2019		
							(+,-)	%	питомої ваги, %	(+,-)	%	питомої ваги, %
Власний капітал, всього	1875,9	100	1977,7	100	2115,9	100	+101,8	+5,4	–	+138,2	+7,0	–
1. Статутний капітал	1632,7	87,0	1632,7	82,6	1632,7	77,2	0,0	0,0	-4,4	0	0,0	-5,4
2. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	243,2	13,0	345	17,4	483,2	22,8	+101,8	+41,9	4,4	+138,2	+40,1	+5,4

роках було викликано зростанням розміру нерозподіленого прибутку ТОВ «Ірида Со». Якщо на кінець 2018 року його розмір складав 243,2 тис.грн., то на кінець 2019 року він збільшився на 41,9% і склав 345,0 тис.грн., а на кінець 2020 - збільшився ще на 40,1% і склав 483,2 тис.грн.

Впродовж 2019-2020 років незмінною залишається величина статутного капіталу ТОВ «Ірида Со». Причому питома вага його в загальній величині власного капіталу зменшилась на 4,4% і 5,4% відповідно в 2019 і 2020 роках. При цьому питома вага нерозподіленого прибутку збільшилася відповідно на 4,4% і 5,4%.

Джерела позикових коштів складаються тільки з одного компонента - поточних зобов'язань, підприємство не має довгострокових зобов'язань. Тому для аналізу позикових джерел необхідно проаналізувати динаміку і структуру поточних зобов'язань ТОВ «Ірида Со» (табл. 2.3). У 2019 році величина поточних зобов'язань ТОВ «Ірида Со» зменшилася на 4,3 тис.грн. або на 7,7%, а в 2020 році збільшилася на 391,3 тис.грн. або на 753,9%. Збільшення поточних зобов'язань можна оцінювати позитивно з точки зору залучення додаткових джерел фінансування підприємства. Зростання поточних зобов'язань ТОВ «Ірида Со» в 2020 році пов'язане в першу чергу з отриманням підприємством короткострокового кредиту банку на суму 370 тис.грн., а також зі збільшенням величини кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 7,9 тис.грн. і поточних зобов'язань за розрахунками на 12,7 тис.грн. В структурі поточних зобов'язань на кінець 2020 року найбільшу питому вагу займають короткострокові кредити банків - 83,5 %. Наявність в ТОВ «Ірида Со» короткострокових кредитів банків свідчить про недостатність загальної маси фінансових ресурсів для забезпечення поточних потреб підприємства.

Що стосується кредиторської заборгованості за товари, роботи і інших поточних зобов'язань, то на кінець 2020 року вони мають незначну питому вагу в структурі поточних зобов'язань підприємства, відповідно 1,9% і 2,1%.

Для глибшого аналізу поточних зобов'язань за розрахунками складемо аналітичну табл. 2.4, з якої видно, що спостерігається тенденція зростання

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки і структури поточних зобов'язань

ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки

Показники, (тис.грн.)	На 31.12.18		На 31.12.19		На 31.12.20		Відхилення					
	Сума, тис.грн.	питома вага, %	Сума, тис.грн.	питома вага, %	Сума, тис.грн.	питома вага, %	2019/2018			2020/2019		
							(+,-)	%	питомої ваги, %	(+,-)	%	питомої ваги, %
Поточні зобов'язання, всього	56,2	100	51,9	100	443,2	100	-4,3	-7,7	–	+391,3	+753,9	–
1. Короткострокові кредити банків	–	–	–	–	370,0	83,5	–	–	–	+370,0	–	+83,5
2. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,2	0,4	0,5	1,0	8,4	1,9	+0,3	+150,0	+0,6	+7,9	+1580,0	+0,9
3. Поточні зобов'язання за розрахунками	35,3	62,8	42,6	82,0	55,3	12,5	+7,3	+20,7	+19,2	+12,7	29,8	-69,5
3. Інші поточні зобов'язання	20,7	36,8	8,8	17,0	9,5	2,1	-11,9	-57,5	-19,9	0,7	8,0	-14,8

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки і структури поточних зобов'язань за розрахунками ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки

Показники	На 31.12.18		На 31.12.19		На 31.12.20		Відхилення					
	Сума	%	сума	%	сума	%	2019/2018			2020/2019		
							(+,-)	%	питомої ваги, %	(+,-)	%	питомої ваги, %
Поточні зобов'язання за розрахунками, всього	35,3	100	42,6	100	55,3	100	+7,3	+20,7	–	+12,7	+29,8	–
1. З бюджетом	10,3	29,2	21,4	50,2	32,0	57,9	+11,1	+107,8	+21,1	+10,6	+49,5	+7,6
3. Зі страхуванню	7,8	22,1	6,5	15,3	7,3	13,2	-1,3	-16,7	-6,8	+0,8	+12,3	-2,1
4. З оплати праці	17,2	48,7	14,7	34,5	16	28,9	-2,5	-14,5	-14,2	+1,3	+8,8	-5,6

поточних зобов'язань за розрахунками. Загальна величина поточних зобов'язань за розрахунками в 2019 році збільшилася на 7,3 тис.грн., а за питомою вагою в структурі поточних зобов'язань за розрахунками 29,2%, то на кінець 2020 року вона складала 32,0 тис.грн. або 57,9% всієї поточної заборгованості. Що стосується зобов'язань з оплати праці і страхування, то простежується тенденція їх поступового зменшення як за абсолютною величиною, так і за питомою вагою.

При аналізі поточних зобов'язань будь-якого підприємства доцільно проводити одночасно порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості. Розглянемо основні тенденції динаміки дебіторської і кредиторської заборгованості в ТОВ «Ірида Со» (табл. 2.5).

На кінець 2018 року в загальній сумі зобов'язань спостерігається незначне перевищення (на 0,8 тис.грн.) дебіторської заборгованості над кредиторською, оскільки кредиторська заборгованість складала 56,2 тис.грн., а дебіторська - 57 тис.грн. Тобто таку ситуацію можна вважати ідеальною. На кінець 2019 року спостерігається значне перевищення (на 181,5 тис.грн.) дебіторської заборгованості над кредиторською, оскільки кредиторська заборгованість складала 51,9 тис.грн., а дебіторська - 233,4 тис.грн. Різке зростання дебіторської заборгованості потрібно тримати під постійним контролем, оскільки це свідчить про заморожування обігових коштів і зростання ризику їх неповернення.

На кінець 2020 року спостерігається значне перевищення (на 193,5 тис.грн.) кредиторської заборгованості над дебіторською, що пов'язано з отриманням підприємством короткострокового кредиту. Значне зростання кредиторської заборгованості може призвести до погіршення фінансового стану ТОВ «Ірида Со», але така ситуація не матиме негативних наслідків, якщо підприємство своєчасно погашатиме свої зобов'язання. Крім того, зниження дебіторської заборгованості у поєднанні зі зростанням кредиторської, варто оцінювати негативно.

Таблиця 2.5

Порівняльний аналіз динаміки дебіторської і кредиторської заборгованості за 2019-2020рр.,тис.грн.

Показники	На кінець 2018 р.		На кінець 2019 р.		На кінець 2020 р.		Перевищення заборгованості					
	дебі-торська заборг.	кредиторськ. заборг.	дебі-торська заборг.	кредиторськ. заборг.	дебі-торська заборг.	кредиторськ. заборг.	На кінець 2018 р.		На кінець 2019 р.		На кінець 2020 р.	
							дебі-торської	кредиторської	дебі-торської	кредиторської	дебі-торської	кредиторської
1.Короткострокові кредити банків	–	0,0	–	0,0	–	370,0	–	–	–	–	–	370,0
2. Заборгованість за товари, роботи, послуги	14,0	0,2	196,0	0,5	174,8	8,4	13,8	–	195,5	–	166,4	–
3. Зобов'язання за розрахунками:												
- з бюджетом	–	10,3	–	21,4	4,4	32,0	–	10,3	–	21,4	–	27,6
- зі страхування	–	7,8	–	6,5	–	7,3	–	7,8	–	6,5	–	7,3
- з оплати праці	–	17,2	–	14,7	–	16,0	–	17,2	–	14,7	–	16,0
3. Інша поточна заборгованість	43,0	20,7	37,4	8,8	70,5	9,5	22,3	–	28,6	–	61,0	–
Разом	57,0	56,2	233,4	51,9	249,7	443,2	36,1	35,3	224,1	42,6	227,4	420,9

2.2. Коефіцієнтний аналіз формування фінансових ресурсів

Аналіз формування джерел фінансових ресурсів підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів дає можливість визначити співвідношення між власним, позиковим капіталом і іншими елементами джерел фінансових ресурсів підприємства.

Для цього в першу чергу необхідно розраховувати коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансової стійкості і коефіцієнт структури позикового капіталу і інші.

Коефіцієнтний аналіз джерел формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» представлений в табл. 2.6.

Проведений розрахунок основних показників формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» дозволяє відмітити наступне:

1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) показує, наскільки підприємство здатне розрахуватися за своїми зовнішніми зобов'язаннями за рахунок власних активів. Цей коефіцієнт на кінець 2018, 2019 роки складає відповідно до 0.971, 0.974. Отже, підприємство досягло високого рівня незалежності від позикових джерел, що можна вважати позитивним моментом. Проте на кінець 2020 року цей коефіцієнт знизився до 0.827. Тобто спостерігається зниження цього показника, але він ще значно вищий за оптимальне значення.

2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу доповнює коефіцієнт автономії (в сумі вони дають одиницю). Отже, на кінець 2020 року він виріс до 0.167. Це свідчить про збільшення позикових коштів в загальній величині фінансових ресурсів підприємства.

3. З'єднавши результати розрахованого коефіцієнта фінансової незалежності і коефіцієнта концентрації позикового капіталу, можна стверджувати: розподіл фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020

Таблиця 2.6

Показники формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 рр.

Показник	Методика розрахунку	На кінець 2018р.	На кінець 2019р.	На кінець 2020р.	Відхилення				Оптимі- льне значення
					2019/2018		2020/2019		
					(+,-)	(%)	(+,-)	(%)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними засобами	<u>Власні обігові кошти</u> Оборотні активи	0,503	0,788	-0,378	0,285	+56,6	-1,166	-147,99	>0,5
2. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	<u>Джерела власних засобів</u> Валюта балансу	0,971	0,974	0,827	0,004	0,36	-0,148	-15,15	>0,5
3. Коефіцієнт фінансової залежності	Зворотний до попереднього показника	1,030	1,026	1,209	-0,004	-0,36	+0,183	+17,85	<2,0
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	<u>Власні обігові кошти</u> Джерела власних засобів	0,030	0,097	-0,057	0,067	221,4	-0,155	-158,95	>0,5
5. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<u>Позиковий капітал</u> Валюта балансу	0,029	0,026	0,173	-0,004	-12,09	+0,148	+577,26	<0,5
6. Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	<u>Позиковий капітал</u> Джерела власних засобів	0,030	0,026	0,209	-0,004	-12,40	+0,183	+698,17	<1,0
7. Коефіцієнт фінансової стійкості	<u>Джерела власних засобів + довгострокові зобов'язання</u> Валюта балансу	0,971	0,974	0,827	+0,004	+0,36	-0,148	-15,15	0,85÷ 0,90
8. Коефіцієнт загальної ліквідності	<u>Оборотні активи</u> Поточні зобов'язання	2,012	4,715	0,726	+2,702	+134,28	-3,989	-84,61	2,0÷2,5

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Коефіцієнт швидкої ліквідності	<u>Оборотні активи - запаси</u> Поточні зобов'язання	1,950	4,609	0,697	+2,659	+136,33	-3,912	-84,89	>1
10. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	<u>Грошові кошти+їх еквіваленти</u> Поточні зобов'язання	0,895	0,106	0,132	-0,789	-88,16	+0,026	+24,34	0,20÷ 0,35
11. Коефіцієнт соотношення короткостроковою дебіторською і кредиторскою заборгованості	<u>Дебіторська заборгованість</u> Кредиторська заборгованість	1,0142	4,4971	0,5634	+3,483	+343,40	-3,934	-87,47	= 1,0
12. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	<u>Довгострокові зобов'язання</u> Необоротні активи	—	—	—	—	—	—	—	<0,3
13. Коефіцієнт тривалості залучення позикового капіталу	<u>Довгострокові зобов'язання</u> Джерела власних засобів + довгострокові зобов'язання	—	—	—	—	—	—	—	<0,3
14. Коефіцієнт структури позикового капіталу	<u>Довгострокові зобов'язання</u> Позиковий капітал	—	—	—	—	—	—	—	
15. Коефіцієнт участі власних і довгострокових позикових коштів в матеріальних запасах	Джерела власних засобів + <u>довгострокові зобов'язання</u> Запаси	0,062	0,029	0,052	-0,033	-53,62	+0,023	+82,05	0,062
16. Коефіцієнт фінансування	<u>Джерела власних засобів</u> Позиковий капітал	33,379	38,106	4,774	4,727	-33,332	33,379	38,106	>1,0
17. Коефіцієнт інвестування	<u>Власний капітал</u> Необоротні активи	1,031	1,108	0,946	0,077	-0,162	7,44	-14,65	>0,6

роках був оптимальним. Це додатково підтверджує і такий показник, як коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу. Він відповідає рекомендованому значенню (нижче 1.0) впродовж досліджуваного періоду.

Проте в 2019-2020 рр. як за результатами розрахованих коефіцієнтів фінансової незалежності і концентрації позикового капіталу, так і коефіцієнта співвідношення позикового і власного капіталу, спостерігається зміна в розподілі фінансових ресурсів, зростає залежність підприємства від позикових джерел, але це не погрожує фінансовій стійкості з точки зору співвідношення власних і позикових джерел фінансування ТОВ «Ірида Со».

4. Коефіцієнт фінансової стійкості дорівнює коефіцієнту автономії, оскільки на підприємстві стабільні джерел фінансування представлені тільки власними джерелами засобів (відсутні довгострокові зобов'язання). Відсутність довгострокових позикових джерел у підприємства підтверджують і такі показники як коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт тривалості залучення позикового капіталу, коефіцієнт структури позикового капіталу (всі вони дорівнюють нулю).

5. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами на кінець 2019 року і кінець 2020 року має значення відповідно до 0.503 і 0,788, що відповідає оптимальному. На кінець 2020 він знизився і має негативне значення. Це свідчить про те, що у підприємства немає власних обігових коштів.

Відсутність власного оборотного капіталу в ТОВ «Ірида Со» на кінець 2020 року підтверджує і коефіцієнт маневреності власного капіталу (має негативне значення).

6. Значення коефіцієнта загальної ліквідності на кінець 2018 року знаходиться в межах нормативного; на кінець 2019 року коефіцієнт загальної ліквідності складає 4.715, що значно перевищує рекомендоване значення (2,0 - 2,5), тобто вартість оборотних активів ТОВ «Ірида Со» в 4,715 рази перевищує поточні зобов'язання підприємства. На кінець 2020 року цей коефіцієнт значно знизився до 0.726, тобто підприємство вважається неплатоспроможним, оскільки не в змозі сплатити свої поточні зобов'язання. Неплатоспроможність ТОВ «Ірида

Со» на кінець 2020 року підтверджують і коефіцієнти абсолютної і швидкої ліквідності. Так, на кінець 2020 року підприємство за рахунок наявних грошових коштів може погасити лише 13,2% короткострокових боргів при нормативі 20-30%; а за рахунок наявних грошових коштів і очікуваних грошових надходжень від кредиторів може розрахуватися з поточними зобов'язаннями на 69,7% при нормативі 70-80%.

Таким чином, можна стверджувати: проаналізовані основні показники діяльності ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 роки в цілому мають негативну тенденцію. Впродовж цих років в розрізі всіх показників відбулися зміни, які привели до погіршення значень розрахованих показників. Якщо на кінець 2018 року підприємство було платоспроможним, фінансово стійким, то на кінець 2020 року ТОВ «Ірида Со» стало неплатоспроможним, фінансово нестійким, у нього відсутній власний оборотний капітал.

2.3. Аналіз фінансової стійкості

Визначимо тип фінансової стійкості ТОВ «Ірида Со» (таблиця. 2.7).

Таблиця 2.7

Абсолютні показники фінансової стійкості
ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020 рр.

Показник	На кінець року			Відхилення в 2020 р. (+-) від:	
	2018	2019	2020	2018	2019
1	2	3	4	5	6
1. Власний оборотний капітал підприємства	56,9	192,8	-121,6	+135,9	-314,4
2. Довгострокові кредити і позикові кошти	—	—	—	—	—
3. Загальна сума короткострокових кредитів підприємства	—	—	370,0	—	+370,0

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6
4. Основні джерела формування запасів	56,9	192,8	248,4	+135,9	+55,6
5. Матеріальні запаси	3,5	5,5	12,9	+2,0	+7,4
6. Надлишок/Недолік власних обігових коштів (стр.1-стр. 5)	53,4	187,3	-134,5	+133,9	-321,8
7. Надлишок/Недолік власних і довгострокових джерел (стр.1+стр.2-стр. 5)	53,4	187,3	-134,5	+133,9	-321,8
8. Надлишок/Недолік основних джерел формування запасів (стр.4-стр. 5)	53,4	187,3	235,5	+133,9	+48,2
Тип фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	Нестійке фінансове стан	X	X

Дані таблиці 2.7 показують, що підприємство на кінець 2018 і 2019 роки має стійке фінансове положення - абсолютну фінансову стійкість. Але вже на кінець 2020 року підприємство погіршує свій фінансовий стан, підприємству бракує власного оборотного капіталу і довгострокових джерел формування запасів, тобто ТОВ «Ірида Со» має нестійкий фінансовий стан. Якщо ця тенденція триватиме, то підприємство не виживе. Необхідно вживати стабілізуючі заходи: збільшення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Проаналізуємо також ліквідність балансу підприємства. Ліквідність балансу - це міра покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких в гроші відповідає терміну погашення платіжних зобов'язань. Вона залежить від міри відповідності величини наявних платіжних засобів величині боргових зобов'язань. Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки кожній групі активів і пасивів [24].

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів по активах, згрупованих по мірі їх ліквідності і розміщених в порядку зменшення

ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими по термінах їх погашення і розміщених в порядку збільшення цих термінів.

Усі активи підприємства залежно від міри їх ліквідності розділяють на такі групи [24, с.104]:

1. Найбільш ліквідні активи (А1) - це грошові кошти і їх еквіваленти, а також короткострокові фінансові вкладення.

2. Активи, які швидко реалізуються або среднеликвидные активи (А2), - це активи, для перетворення яких на готівкові кошти треба певний час: отримані векселі і дебіторська заборгованість підприємств з нормальним фінансовим станом, розрахунки по виданих авансах, виробничі запаси і готова продукція масового споживання.

3. Активи, які повільно реалізуються або низколиквидные активи (А3), - це запаси (виробничі, готова продукція, тварини на вирощуванні і відгодівлі, незавершене виробництво, малоцінні і швидкозношувані предмети), дебіторська заборгованість (платежі по якій очікуються не раніше чим через 12 місяців після звітної дати), готова продукція виробничо-технічного призначення, витрати майбутніх періодів, які підлягають списанню впродовж 12 місяців, і інші оборотні активи.

4. Активи, які важко реалізуються (А4), - це активи, призначені для використання в господарській діяльності впродовж тривалого періоду, а саме - внеоборотные активи, а також дебіторська заборгованість підприємств, які знаходяться у важкому фінансовому стані, запаси готової продукції, які не мають попиту, витрати майбутніх періодів, які підлягають списанню в течію більше ніж 12 місяців та ін.

Пасиви балансу або зобов'язання залежно від міри збільшення термінів їх погашення групуються таким чином [24, с.105]:

1. Найбільш термінові зобов'язання або поточні зобов'язання за розрахунками (П1) - кредиторська заборгованість підприємств товарного і нетоварного характеру по статтях розділу пасиву балансу «Поточні зобов'язання» і доходи майбутніх періодів, забезпечення наступних витрат і

платежів, які будуть погашені впродовж операційного циклу або 12 місяців від дати складання балансу.

2. Короткострокові зобов'язання (П2) - короткострокові кредити банків і інші позики, які підлягають погашенню впродовж 12 місяців після звітної дати.

3. Довгострокові зобов'язання (П3) - довгострокові кредити банків, позикові засоби і інші довгострокові пасиви.

4. Постійні пасиви (П4) - це власний капітал підприємства.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі співвідношення: $A1 > П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$.

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Ірида Со» наданий в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020 рр.

Показники	На кінець року		
	2018	2019	2020
1	4	5	6
Актив			
Найбільш ліквідні активи (A1)	50,3	5,5	58,4
Активи, які реалізуються швидко (A2)	59,3	233,7	250,3
Активи, які реалізуються повільно (A3)	3,5	5,5	12,9
Активи, які важко реалізувати (A4)	1819,0	1784,9	2237,5
Баланс	1932,1	2029,6	2559,1
Пасив			
Найбільш термінові зобов'язання (П1)	56,2	51,9	73,2
Короткострокові пасиви (П2)	0,0	0,0	370,0
Довгострокові пасиви (П3)	0,0	0,0	0,0
Постійні (стійкі) пасиви (П4)	1875,9	1977,7	2115,9
Баланс	1932,1	2029,6	2559,1
Платіжний залишок(+) або недолік(-)			
A1-П1	-5,9	-46,4	-14,8
A2-П2	+59,3	+233,7	-119,7
A3-П3	+3,5	+5,5	+12,9
A4-П4	-56,9	-192,8	+121,6

Результати розрахунку показують, що на підприємстві зіставлення сум груп за активами і пасивами має наступний вигляд:

- на кінець 2018 року - ($A1 < П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$);
- на кінець 2019 року - ($A1 < П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$);
- на кінець 2020 року - ($A1 < П1$, $A2 < П2$, $A3 > П3$, $A4 > П4$).

Нестача найбільш ліквідних активів (5,9 тис.грн. - на кінець 2018 року, 46,4 тис.грн. - на кінець в 2019 р. і 14,8 тис.грн. - на кінець 2020 року) свідчить про недостатню короткострокову ліквідність ТОВ «Ірида Со» і її зниження за 2019-2020 роки.

Платіжний залишок за активами, які швидко реалізуються, на кінець 2018, 2019 роки показує поточну платоспроможність підприємства. Причому за 2019 рік поточна ліквідність підприємства підвищилася, а за 2020 рік знизилася так, що на кінець 2020 року спостерігається нестача активів, які швидко реалізуються, в сумі 119,7 тис.грн. Тобто на кінець 2020 року ТОВ «Ірида Со» має поточну неплатоспроможність.

Платіжний надлишок за активами, які повільно реалізуються, свідчить про достатню перспективну ліквідність ТОВ «Ірида Со».

Платіжний надлишок або нестача активів, які важко реалізувати, вказує на достатність або недостатність власного капіталу для покриття необоротних активів. ТОВ «Ірида Со» на кінець 2018, 2019 рр. має надлишок активів, які важко реалізувати, тобто підприємство має власний оборотний капітал. На кінець 2020 року ТОВ «Ірида Со» не має власного оборотного капіталу.

Таким чином, проаналізувавши ліквідність балансу ТОВ «Ірида Со», можна зробити висновок про те, що в 2019-2020 роках підприємство не можна визнати ліквідним і платоспроможним, оскільки всі чотири співвідношення груп активів і пасивів не відповідають умовам абсолютної ліквідності балансу. Причому ліквідність балансу знижується.

2.4. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Найголовніше в управлінні фінансовими ресурсами підприємства – визначити, наскільки ефективно використовуються фінансові ресурси підприємства та розробити напрямки більш ефективного їх використання. Дане завдання досягається завдяки збалансованості структури активів (тобто збереження пропорції між обсягами грошових коштів, товарно-матеріальних запасів, дебіторською заборгованістю та основними засобами). Така урівноваженість дає можливість підприємству стабільно працювати і отримувати прибуток. Причому, для виробничих підприємств частка оборотних активів повинна переважати частку необоротних, що обумовлюється потребами і особливостями операційного циклу таких підприємств.

Аналіз структури активів та її зміни наданий в в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз структури активів ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020 рр.

Показники	На кінець 2018 р.	На кінець 2019 р.	На кінець 2020 р.	Відхилення			
				2019/2018		2020/2019	
				(+,-)	%	(+,-)	%
1. Загальна величина майна підприємства	1932,1	2029,6	2559,1	+97,5	+5,0	+529,5	+20,7
1.1. Необоротні активи	1819	1784,9	2237,5	-34,1	-1,9	+452,6	+20,2
- у % до майна	94,1	87,9	87,4	- 6,2 в.п.		- 0,5 в.п.	
1.2. Оборотні активи	113,1	244,7	321,6	+131,6	+116,4	+76,9	+23,9
- у % до майна	5,9	12,1	12,6	+6,2 в.п.		+0,5 в.п.	

Розрахунки, наведені в табл. 2.9 показують, що загальна величина майна ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020 рр. мала тенденцію до зростання. За 2019 рік загальна вартість майна збільшилася на 97,5 тис. грн., тобто на 5,0%, а за 2020 рік - на 529,5 тис. грн. або на 20,7%. У 2019 році збільшення вартості майна було

викликане збільшенням вартості оборотних активів на 131,6 тис.грн. або на 116,4 %. Причому вартість необоротних активів зменшилася на 34,1 тис. грн. або на 1,9%. У 2020 році відбулось збільшення вартості як оборотних активів (на 76,9 тис.грн. або 23,9%), так і необоротних активів (на 452,6 тис.грн. або на 20,2%).

Для детальнішого аналізу використання фінансових ресурсів здійснимо аналіз динаміки і структури оборотних активів (табл. 2.10).

Дані табл. 2.10 показують, що вартість оборотних активів за 2019-2020 роки характеризується стійкою тенденцією до зростання. Причиною такого зростання є збільшення вартості дебіторської заборгованості і в першу чергу дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги в 2019 році на 182 тис.грн. або на 1300%. У 2020 році дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зменшилася на 21,2 тис.грн. або на 10,8%. Так, питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги в загальній вартості оборотних активів за 2019-2020 роки збільшилася на 42,0 %. В той же час чистий дохід від реалізації продукції за 2019-2020 рр. збільшився на 48,7%. Тобто, таке зростання дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги свідчить про зростання обсягів реалізації продукції і ефективне управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Всі інші складові оборотних активів ТОВ «Ірида Со» в 2019-2020 рр. зменшилися за питомою вагою за винятком дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом.

Ефективність використання фінансових ресурсів (капіталу) характеризується їх віддачею (рентабельністю - відношенням суми чистого прибутку до середньорічної суми основного і оборотного капіталу). Для характеристики інтенсивності використання капіталу розраховується коефіцієнт його оборотності (відношення виручки від реалізації продукції, робіт і послуг до середньорічної вартості капіталу).

Показники ефективності використання капіталу ТОВ «Ірида Со» в 2019 і в 2020 році представлені в табл. 2.11.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки і структури оборотних активів ТОВ «Ірида Со» за 2019-2020 рр.

Показники (тис.грн.)	На кінець 2018 р.		На кінець 2019 р.		На кінець 2020 р.		Відхилення					
	сума	пит. вага	сума	пит. вага	сума	пит. вага	2019 роки від 2018 року			2020 роки від 2019 року		
							(+,-)	%	пит. ваги, %	(+,-)	%	пит. ваги, %
Оборотні активи, усього	113,1	100,0	244,7	100,0	321,6	100,0	+131,6	+116,4	X	+76,9	+31,4	X
1. Запаси	3,5	3,1	5,5	2,2	12,9	4,0	+2,0	+57,1	-0,9	+7,4	+134,5	+1,8
2. Дебіторська заборгованість	57,0	50,4	233,4	95,4	249,7	77,6	+176,4	+309,5	+45,0	+16,3	+7,0	-17,8
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14,0	12,4	196,0	80,1	174,8	54,4	+182,0	+1300,0	+67,7	-21,2	-10,8	-25,7
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	-	-	-	4,4	1,4	-	-	-	+4,4	-	+1,4
- інша поточна дебіторська заборгованість	43,0	38,0	37,4	15,3	70,5	21,9	-5,6	-13,0	-22,7	+33,1	+88,5	+6,6
3. Грошові кошти і їх еквіваленти	50,3	44,5	5,5	2,2	58,4	18,2	-44,8	-89,1	-42,3	+52,9	+961,8	+16,0
4. Інші оборотні активи	2,3	2,0	0,3	0,1	0,6	0,2	-2,0	-87,0	-1,9	+0,3	+100,0	+0,1

Таблиця 2.11

Показники ефективності використання капіталу ТОВ «Ірида Со»

Показники, тис.грн	2019 рік	2020 рік
1. Прибуток (збиток) підприємства	101,8	138,2
2. Чистий дохід від усіх видів діяльності	1014,6	1180,3
3. Середньорічна вартість капіталу	1980,85	2294,35
4. Рентабельність капіталу % (стр.1/стр.3*100)	5,139	6,023
5. Рентабельність продажів % (стр.1/стр.2*100)	10,034	11,709
6. Коефіцієнт оборотності капіталу (стр.2/стр.3)	0,512	0,514
Зміни рентабельності за рахунок:		
Рентабельності продажів	$(11,709-10,034)*0,512= 0,858$	
Коефіцієнта оборотності	$(0,514-0,512)*11,709= 0,026$	
Всього:	0,884	

За 2019-2020 роки в ТОВ «Ірида Со» рентабельність капіталу збільшилася на 0,884% і складала в 2019 році - 5,139%, а в 2020 році - 6,023%. Це свідчить про збільшення прибутку на одиницю інвестованого капіталу (позитивна зміна).

Не менш важливим показником є коефіцієнт оборотності капіталу, який впродовж 2019-2020рр. збільшився на 0,4% з 0,512 до 0,514. Дані розрахунків показують незначне зростання інтенсивності використання капіталу.

Рентабельність продажів з 2019 по 2020 рр. збільшилася на 16,7% і в 2020 році склала 11,709%. Ця позитивна зміна пов'язана з тим, що темп збільшення прибутку перевищував темп збільшення виручки від реалізації продукції. Віддача капіталу за 2020 рік збільшилася на 0,884%, що сталося за рахунок збільшення показника рентабельності продажів на 0,858% і збільшення коефіцієнта оборотності на 0,026%.

Швидкість оборотності капіталу ТОВ «Ірида Со», тобто тривалість одного обороту рівна:

$$\text{Тоб}_{2014} = \frac{360}{0.512} = 702,8; \quad \text{Тоб}_{2015} = \frac{360}{0.514} = 699,8.$$

Таким чином, в порівнянні з 2019 роком оборотність капіталу зменшилася на 3 дні. Це свідчить про достатній рівень ділової активності підприємства, про ефективність вкладення фінансових ресурсів у формування активів.

В результаті проведеного аналізу формування і використання фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» можна зробити наступні висновки:

1. Впродовж 2019-2020 років спостерігається тенденція зростання величини усіх фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со».

За два роки загальна величина фінансових ресурсів виросла більш ніж в 1,3 рази. На таке значне збільшення загальної величини всіх фінансових ресурсів підприємства вплинуло збільшення джерел як власних, так і позикових коштів. Так, власні кошти за 2019-2020 роки збільшилися в 1,12 рази, а позикові - в 7,9 разів.

2. Аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів показав, що на кінець 2018 року співвідношення між джерелами власних і позикових засобів було на рівні 97,1% проти 2,9%, а на кінець 2020 року структура змінилася і складала 82,7% джерел власних засобів проти 17,3% позикових. Тобто розподіл джерел власних і позикових засобів в 2019-2020 роках є задовільним.

3. Джерела позикових коштів ТОВ «Ірида Со» складаються тільки з одного компонента - поточних зобов'язань, підприємство не має довгострокових зобов'язань. Зростання поточних зобов'язань ТОВ «Ірида Со» пов'язане в першу чергу з отриманням підприємством в 2020 році короткострокового кредиту банку на суму 370 тис.грн., а також зі збільшенням величини кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 7,9 тис.грн. і поточних зобов'язань за розрахунками на 12,7 тис.грн. В структурі поточних зобов'язань на кінець 2020 року найбільшу питому вагу займають короткострокові кредити банків - 83,5 %. Наявність в ТОВ «Ірида Со»

короткострокових кредитів банків свідчить про недостатність загальної маси фінансових ресурсів для забезпечення поточних потреб підприємства.

4. Проведений розрахунок основних показників формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» дозволяє відмітити наступне:

- коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними засобами на кінець 2018 року має значення 0.77, що відповідає оптимальному значенню. Проте на кінець 2019 і 2020 рр. він знизився до 0.51 і 0.43. Це свідчить про те, що у підприємства зменшуються власні оборотні кошти, тобто спостерігається негативна тенденція зменшення цього показника в динаміці;

- коефіцієнт фінансової незалежності на кінець 2018, 2019 роки складає відповідно до 0.971, 0.974. Отже, підприємство досягло високого рівня незалежності від позикових джерел, що можна вважати позитивним моментом. Проте на кінець 2020 року цей коефіцієнт знизився до 0.827. Тобто спостерігається зниження цього показника, але він ще значно вищий за оптимальне значення;

- результати розрахунку коефіцієнтів фінансової незалежності і концентрації позикового капіталу, коефіцієнта співвідношення позикового і власного капіталу показують, що спостерігається зміна в розподілі фінансових ресурсів, зростає залежність підприємства від позикових джерел, але це не погрожує фінансовій стійкості ТОВ «Ірида Со»;

- коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними засобами на кінець 2020 року має негативне значення, що свідчить про те, що у підприємства немає власних оборотних коштів. Це підтверджує і коефіцієнт маневреності власного капіталу (має негативне значення).

5. Аналіз ліквідності балансу за 2019-2020 роки показав, ТОВ «Ірида Со» не можна визнати ліквідним, оскільки всі чотири співвідношення груп активів і пасивів не відповідають умовам абсолютної ліквідності балансу. Причому ліквідність балансу знижується.

6. Значення коефіцієнта загальної ліквідності на кінець 2018 року знаходиться в межах нормативного значення; на кінець 2019 року вартість

оборотних активів ТОВ «Ірида Со» в 4,715 рази перевищує поточні зобов'язання підприємства. На кінець 2020 року цей коефіцієнт значно знизився до 0.726, тобто підприємство вважається неплатоспроможним, оскільки не в змозі сплатити свої поточні зобов'язання. Неплатоспроможність ТОВ «Ірида Со» на кінець 2020 року підтверджують і коефіцієнти абсолютної і швидкої ліквідності.

7. За абсолютними показниками оцінки фінансової стійкості ТОВ «Ірида Со» на кінець 2018, 2019 роки має абсолютну фінансову стійкість. На кінець 2020 року підприємство погіршує свій фінансовий стан, у нього бракує власного оборотного капіталу і довгострокових джерел формування запасів, тобто ТОВ «Ірида Со» має нестійкий фінансовий стан. Тому необхідно вживати стабілізуючі заходи: збільшувати джерела власних коштів, скорочувати дебіторську заборгованість, прискорювати оборотність активів.

8. Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства характеризується їх віддачею (рентабельністю). За 2019-2020 роки в ТОВ «Ірида Со» рентабельність капіталу збільшилася на 0,884% і склала в 2019 році - 5,139%, а в 2020 році - 6,023%. Ця тенденція свідчить про збільшення прибутку на одиницю інвестованого капіталу (позитивна зміна).

9. Тривалість обороту капіталу підприємства зменшилася на 3 дні, що свідчить про достатній рівень ділової активності підприємства, про ефективність вкладення фінансових ресурсів у формування активів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТОВ «ІРИДА СО»

3.1. Оптимізація структури фінансових ресурсів

Формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємства для фінансування необхідних витрат і забезпечення бажаного рівня доходів є одним з найважливіших завдань фінансового управління. Будь-яке підприємство для фінансування своєї діяльності вимагає достатнього обсягу фінансових ресурсів, який залежить від тривалості обертання активів і пасивів, що відповідають їм. Активи і пасиви підприємства за термінами обертання можна розділити на коротко- і довгострокові. Залучення того або іншого джерела фінансування пов'язане з витратами зі сплати відсотків за користування цими джерелами. Загальна сума коштів, яка сплачується за користування певним обсягом позикових фінансових ресурсів, називається вартістю капіталу. В оптимальному варіанті передбачається, що оборотні кошти підприємств фінансуються за рахунок короткострокових пасивів, а основні і прирівняні до них засоби фінансуються за рахунок довгострокових джерел. Завдяки цьому оптимізується загальна сума витрат із залучення коштів.

Однією з першочергових проблем цього підприємства є проблема структури капіталу. Для ТОВ «Ірида Со» необхідно визначити, за рахунок яких - власних або позикових коштів підприємству потрібно фінансувати свою діяльність.

Слід зазначити, що додаткове залучення будь-якого виду капіталу, як позикового, так і збільшення власного, пов'язане з фінансовим ризиком. Фінансовий ризик пов'язаний з можливістю невиконання підприємством своїх

зобов'язань перед партнерами в результаті використання для фінансування діяльності підприємства кредитів і інших позикових коштів. Фінансові ризики можна розділити на дві групи: загальнофінансові (фінансово-кредитні) і фінансово-інвестиційні. Загальнофінансові можуть розглядатися у вузькому і широкому аспектах. У першому випадку джерелом фінансового ризику виступають кредити. В той же час слід зазначити наявність кредиторської заборгованості, величина якої є досить значною. Саме ці позикові кошти виступають для підприємств-партнерів в якості одного з основних джерел загальнофінансового ризику. Отже, в широкому аспекті оцінка загальнофінансового ризику потрібна не лише для фінансових і банківських установ, але і для підприємств. Позикові кошти є важливим і вигідним джерелом фінансування, оскільки, як правило, обходяться дешевше, ніж випуск цінних паперів. Використання підприємством позикових коштів дає можливість отримати приріст чистої рентабельності власних засобів за рахунок використання кредиту, незважаючи на платність останнього [26].

Отже, для розробки заходів і рекомендацій по поліпшенню використання фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» спочатку необхідно з'ясувати, які джерела засобів вигідніше використовувати: шукати шляхи збільшення власного капіталу або отримувати нові короткострокові і довгострокові кредити.

Це можливо за допомогою оцінки ризику діяльності підприємства. Для цього визначимо рентабельність сукупного капіталу підприємства, середню розрахункову ставку відсотка за кредити, ефект фінансового важеля, силу його впливу [27]:

$$ЕФВ = (1 - СП) \times (РСК - СРСП) \times \frac{ЗК}{ВК}, \quad (3.1)$$

де

СП - ставка оподаткування прибутку (18%);

РСК - рентабельність сукупного капіталу %;

СРСП - середньорозрахункова ставка відсотка за кредит %;

ВК, ЗК - власні і позикові кошти підприємства.

$$EP = \frac{\Pi}{CK + ЗК} * 100, \quad (3.2)$$

де Π - прибуток від операційної діяльності.

$$СРПР = \frac{\text{Фінансові витрати}}{\text{Позикові кошти}} \times 100, \quad (3.3)$$

В наведених формулах розрахунку виділяють три складові:

1. Диференціал фінансового левериджа (РСК-СРСП), який характеризує різницю між рентабельністю сукупного капіталу і середньою ціною позикового капіталу.

2. Податковий коректор фінансового левериджа (1-СП) - це рівень прибутку, який залишається на підприємстві після сплати податків і свідчить про залежність ефекту фінансового левериджа від рівня оподаткування прибутку.

3. Плече фінансового важеля - характеризує силу впливу фінансового важеля (ЗК/ВК), який розраховується як співвідношення позикового і власного капіталу.

Сила впливу фінансового важеля розраховується таким чином:

$$СВФВ = \frac{\Pi}{\Pi - B_{\phi}}, \quad (3.4)$$

де B_{ϕ} - сума фінансових витрат на обслуговування кредиту за поточний період (виплачені відсотки і тому подібне).

СВФВ = 1 - ризик відсутній (відносно використання позикового капіталу);

1 < СВФВ ≤ 1,25 - ризик мінімальний;

1,25 < СВФВ (1,5 - ризик малий;

СВФВ = 1,5-ризик середній;

1,5 < СВФВ ≤ 1,75 - ризик допустимий;

1,75 < СВФВ ≤ 2 - ризик максимальний;

2 < СВФВ ≤ 3 - ризик критичний;

СВФВ > 3 - ризик катастрофічний.

Результати обчислень за наведеними вище формулами узагальнено у вигляді табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Оцінка можливості залучення власного і позикового капіталу
для фінансування діяльності ТОВ «Ірида Со»

Показники	2018	2019	2020
Прибуток до оподаткування (тис.грн.)	50,7	117,7	166,6
Фінансові витрати (тис.грн.)	0	0	54,88
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (тис.грн.)	50,7	117,7	166,6
Податок на прибуток (тис.грн.)	9	15,9	28,4
Чистий прибуток (тис.грн.)	41,7	101,8	138,2
Коефіцієнт оподаткування	0,177515	0,1350892	0,1704682
Середній розмір капіталу	1915,45	1980,85	2294,35
в т.ч.			
власного (ВК)	1855,05	1926,8	2046,8
позикового (ЗК)	60,4	54,05	247,55
Плече фінансового важеля (ЗК/ВК)	0,033	0,028	0,121
Рентабельність власного капіталу, %	2,25%	5,28%	6,75%
Рентабельність сукупного капіталу, %	2,18%	5,14%	6,02%
Середня розрахункова ставка за кредит, %	0	0	14,83
Диференціал фінансового левериджа	2,18	5,14	-8,81
Ефект фінансового левериджа	0,0006	0,0012	-0,0088
Сила впливу фінансового важеля	1,0	1,0	1,5

При високому значенні плеча фінансового важеля його диференціал може бути зведений до нуля, при якому використання позикового капіталу не дає приросту рентабельності власного капіталу. При негативному значенні диференціала рентабельність власного капіталу знизиться, оскільки частина прибутку, генерована власним капіталом, йтиме на обслуговування

використовуваного позикового капіталу по високих ставках відсотка за кредит.

Таким чином, залучення додаткового позикового капіталу доцільне тільки за умови, що рівень рентабельності сукупного капіталу підприємства перевищує вартість позикових коштів.

Як видно з розрахунків (табл. 3.1), плече фінансового важеля є значно менше одиниці. Разом з цим значення диференціала дорівнює рентабельності сукупного капіталу підприємства в 2018 і 2019 роках, оскільки підприємства не мало кредитів. Проте в 2020 році підприємство отримало короткостроковий кредит у банку. Середня розрахункова ставка відсотка за кредит в 2020 році рівна 14,83% і значно перевищує рентабельність сукупного капіталу (6,02%), тобто диференціал має негативне значення. Ефект фінансового левериджа в 2020 році також має негативне значення, тобто приріст плеча фінансового важеля зумовлюватиме ще більший темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Отже, залучення додаткового позикового капіталу в 2018 і 2019 роках було доцільне. В 2020 році залучення короткострокового кредиту є неефективним. ТОВ «Ірида Со» може залучати позикові кошти, якщо рентабельність сукупного капіталу буде більше вартості позикового капіталу (середньої розрахункової ставки відсотка за кредит).

В результаті аналізу ефекту фінансового важеля можна зробити головний висновок - залучення додаткового капіталу у вигляді позикових коштів є доцільним і може забезпечити приріст рентабельності власного капіталу із-за низького значення плеча фінансового важеля, якщо для поповнення капіталу (фінансових ресурсів) ТОВ «Ірида Со» використовуватиме кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги.

3.2. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

За результатами аналізу процесу формування, розміщення і використання фінансових ресурсів можна зробити висновки відносно фінансових проблем, першочергових завдань і шляхів їх рішення.

У 2018-2019 рр. має місце зростання співвідношення позикових коштів підприємства до власних, тобто поступово знижується фінансова стійкість ТОВ «Ирида Со». Коефіцієнт фінансової незалежності знижується, відповідно показник залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів зростає. Така динаміка свідчить про негативну тенденцію.

Для забезпечення високої фінансової стабільності підприємства необхідно не допускати зменшення вартості власних коштів підприємства нижче 50% в загальній вартості капіталу. Це можна досягти за рахунок:

- 1) збільшення статутного капіталу (внесків засновників підприємства), реінвестиції прибутку, індексації основних фондів);
- 2) збільшення резервного капіталу;
- 3) збільшення нерозподіленого прибутку для забезпечення розширеного відтворення.

Формування частини фінансових ресурсів за рахунок позикового капіталу має свої переваги. За питомою вагою у складі позикових джерел фінансування значне місце на кінець 2020 року займають короткострокові кредити. Необхідність кредиту як джерела поповнення фінансових ресурсів підприємства визначається характером кругообігу основних і оборотних активів. Але як джерело фінансування, позиковий капітал теж має свої особливості:

- відносна простота формування базових показників оцінки вартості. Це вартість обслуговування боргу у формі відсотків за кредит;

- виплати з обслуговування боргу відносяться на собівартість, що зменшує розмір оподатковуваного прибутку підприємства, тобто розмір вартості позикового капіталу зменшується на ставку податку на прибуток;

- вартість залучення позикового капіталу тісно пов'язана з рівнем кредитоспроможності підприємства, оціненого кредитором. Чим вище кредитоспроможність підприємства за оцінкою кредитора, тим нижче вартість притягнутого позикового капіталу;

- залучення позикового капіталу пов'язане із зворотним грошовим потоком з обслуговування боргу і погашення зобов'язань за основною сумою боргу.

Процес управління вартістю позикового капіталу за рахунок зовнішніх джерел характеризуються високим рівнем складності і вимагає відповідної кваліфікації виконавців.

Вартість внутрішньої кредиторської заборгованості при визначенні вартості капіталу враховується за нульовою ставкою, тому що це безкоштовне фінансування підприємства. Проте не можна збільшувати суму капіталу за рахунок цього джерела, тому що якщо кошти затримуються на тривалий час і своєчасно не повертаються, це може стати причиною простроченої кредиторської заборгованості, яка в кінці призведе до виплати штрафів, санкцій і погіршити фінансовий стан.

Оптимізація фінансової структури капіталу є одним з найбільш важливих і складних завдань для підприємства. Оптимальна структура фінансових ресурсів - це таке співвідношення його власних і позикових джерел, при якому забезпечується оптимальне співвідношення між рівнем рентабельності власного капіталу і рівнем фінансової стійкості, тобто максимізація ринкової вартості підприємства.

Політика оптимізації структури фінансових ресурсів спрямована на підвищення питомої ваги власного капіталу, і передусім прибутку, через неможливість залучення кредитів. Але якщо взяти за мету підвищення рентабельності власного капіталу, то теоретично найкращий варіант -

залучення кредитів. Але є обмеження зі збільшення позикового капіталу без збільшення оборотних активів. Збільшення питомої ваги оборотних активів дозволяє збільшити позиковий капітал і зменшити власний і зберегти платоспроможність. Рентабельність капіталу тим більше, чим нижче його сума і вище прибуток, а при заміні власного капіталу позиковим вона підвищується.

Поточна ліквідність підприємства впродовж періоду нижче визнаного нормального рівня. Це є негативним показником, оскільки у підприємства немає достатньої кількості оборотних активів для погашення короткострокових зобов'язань і у підприємства існують проблеми з грошовими коштами. Це може привести до банкрутства підприємства. Тому потрібний додатковий контроль за цим процесом, щоб би уникнути його в майбутньому. А у разі потреби вжити певні заходи:

- сформувати процедуру інкасації дебіторської заборгованості;
- забезпечити використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості (факторинг, облік векселів, виданих покупцями продукції);
- побудувати ефективну систему контролю за рухом і інкасацією дебіторської заборгованості.

Падіння основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства - це результат незадовільної політики управління дебіторською заборгованістю. Метою управління дебіторською заборгованістю є її мінімізація. Підприємство не зацікавлене в зростанні дебіторської заборгованості, оскільки вона вилучає з обороту грошові кошти. Тому з метою скорочення дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Ірида Со» потрібно:

- по можливості застосовувати передоплату за продукцію;
- аналізувати фінансовий стан покупців з метою оцінки їх платоспроможності, щоб уникати ризикованих дебіторських заборгованостей;
- застосовувати знижки на суму відвантаженої продукції при її достроковій оплаті покупцем;

- при укладенні господарських договорів з покупцем на постачання продукції передбачати диференційовані ставки пені залежно від тривалості прострочення платежу;

- виявляти пріоритетних покупців, здатних розраховуватися за відвантажену продукцію.

Також аналіз взаємозв'язків величини активів і показників ефективності їх використання показав, що:

- при збільшенні величини запасів покращується (тобто збільшується) його оборотність, але зменшується рентабельність;

- при збільшенні величини дебіторської заборгованості її оборотність погіршується (зменшується);

- при збільшенні величини грошових активів зменшується як їх оборотність, так і рентабельність.

Тому, для оптимізації структури оборотних активів ТОВ «Ірида Со» слід здійснювати заходи, в результаті яких станеться :

- зменшення величини дебіторської заборгованості;

- збільшення грошових активів.

Варто відмітити, що збільшення грошових активів не принесе якихось збитків, оскільки грошові активи самі по собі не приносять доходів, а є лише засобом платежу.

Оптимізація дебіторської заборгованості може бути досягнута тільки веденням помірної кредитної політики. Агресивна кредитна політика має вагомі негативні наслідки:

- надмірне відвернення фінансових ресурсів в дебіторську заборгованість;

- зниження рівня платоспроможності підприємства;

- додаткові витрати на стягнення боргів;

- зниження рентабельності оборотних активів.

Введення консервативної кредитної політики для підприємства не рекомендується, оскільки консервативна кредитна політика передбачає:

- істотне скорочення круга покупців продукції в кредит за рахунок груп підвищеного ризику;
- мінімізацію термінів надання кредиту і його розміру;
- введення тяжчих умов видачі кредиту і підвищення його вартості;
- використання жорстких процедур інкасації дебіторської заборгованості.

Така кредитна політика не є доцільною для підприємства, яке працює в умовах жорсткої конкуренції. Для введення жорстких процедур інкасації дебіторської заборгованості підприємство повинне мати хоч би середній розмір і істотну частку ринку, а також спеціальний відділ, який би здійснював інкасацію дебіторської заборгованості.

Тому ТОВ «Ірида Со» слід здійснювати помірну кредитну політику. При такій політиці дебіторська заборгованість декілька скоротиться. У результаті вивільняться ресурси в запаси і грошові активи.

Оптимізація грошових активів може бути здійснена в результаті оптимізації розміру дебіторської заборгованості. Як відзначалося раніше, зменшення величини дебіторської заборгованості приведе до збільшення грошових активів.

Результатом виконання представлених рекомендацій обов'язково стануть позитивні фінансові результати.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

Охорона праці – це система правових, соціально – економічних, організаційно – технічних, санітарно – гігієнічних і лікувально – профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності [28].

Головною метою охорони праці є створення безпечних, та високо продуктивних умов праці, ліквідація та зменшення травматизму на виробництві, професійних захворювань, а також аналіз небезпечних і шкідливих виробничих факторів при проведенні робіт.

Основними задачами охорони праці є аналіз небезпечних та шкідливих факторів при проведенні виробничого процесу, зведення до мінімуму можливість пошкоджень та захворювань працівників, визначення мір та пристроїв, що забезпечують безпечні та не шкідливі умови праці і одночасно забезпеченням його максимального виробництва.

Від того наскільки правильно організована на підприємстві, установі чи організації охорона праці залежить самопочуття працівників і, як наслідок продуктивність праці, швидкість правильність та точність виконання поставлених завдань.

Для забезпечення законодавчих вимог до охорони праці, підвищення рівня безпеки праці на підприємстві ТОВ «Ірида Со» функціонує система охорони праці, проводяться години безпеки та відповідне навчання персоналу. Компанія проводить атестацію робочих місць, надає додаткові відпустки, забезпечує різні режими роботи і відпочинку виробничого персоналу в залежності від погодних умов, виконує вимоги законодавства щодо забезпечення харчуванням та засобами індивідуального захисту.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про охорону праці» на підприємстві створено умови праці відповідно до нормативно–правових актів, а також забезпечено додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці [28].

В якості об'єкта дослідження взято бухгалтерію ТОВ «Ірида Со»

4.1 Офісні захворювання

Захворювання опорно-рухової системи людини

Будь-яка поза при тривалому сидінні за робочим місцем шкідлива для опорно-рухового апарату, веде до застою крові органів. небезпека здоров'ю представляє як втома тих груп м'язів, що ці руху виконують, а й психологічна фіксація ними. Хоча найбільш шкідливі саме повторювані одноманітні навантаження. Під час роботи за комп'ютером людина сидить кілька годин поспіль у незручному положенні. Не лише загрожує втомою й загальним стомленням, а може розвиток остеохондрозу різних ділянок хребта – шийного, грудного, попереково-крижового.

У зв'язку з цим лікарі надають великого значення підтримці правильної пози під час роботи за комп'ютером. Дотримання цього правила – важливим елементом профілактики захворювань. Щоб робота за комп'ютером не шкодила здоров'ю, необхідно постійно контролювати свою осанку. Правильна постава максимально розвантажує м'язи і дозволяє працювати довше, менше втомлюючись.

Вважається, що з правильної осанкою – вуха повинні розташовуватися точно у площині плечей, а плечі – точно над стегнами. Голову слід тримати рівно відповідно обом плечам. Якщо ж дивитися вниз, голова має нахилитися вперед.

Якщо у процесі роботи робітник постійно сутулиться, навантаження на хребет збільшується, що зумовлює надмірне розтягання м'язів. Сутулість викликає надмірне навантаження на плечові сухожилки і м'язи плеча. Тривала робота у такій

позі може призвести до розвитку синдрому зап'ястного каналу та обмеженню плеча.

4.2 Загальні вимоги до техніки безпеки під час роботи за комп'ютером

Персонал, працюючий за комп'ютером зобов'язаний дотримуватись вимог інструкції, розробленої виходячи з санітарних правил і норм 2.2.2.542-96 «Гігієнічні вимоги до відеодисплейних терміналів, персональних електрообчислювальних машин та молодіжних організаційних робіт», і навіть нести відповідальність за дотримання вимог безпеки своєї праці і створення небезпечного чи шкідливого виробничого чинника й інших працюючих, і поломку комп'ютера.

Працюючи з комп'ютером шкідливими і небезпечними чинниками є:

- електростатичні поля;
- електромагнітне випромінювання;
- наявність потужного іонізуючого випромінювання здійснюватиме:
- локальне стомлення, загальне стомлення;
- стомлюваність очей;
- небезпека поразки електричним струмом;
- пожежонебезпека.

Режими праці та відпочинку під час роботи з комп'ютером повинні організовуватися залежно від виду та категорії праці.

Види праці поділяються на 3 групи [37]:

- група А – робота з зчитування інформації з екрана комп'ютера з попереднім запитом;
- група Б – робота з введення інформації;
- група У – творча праця як діалогу.

За основну роботи з комп'ютером слід сприймати таку, що займає щонайменше 50% часу: протягом часу роботи комп'ютера.

Для видів праці встановлюється 3 категорії тяжкості і напруги роботи з комп'ютером, визначених:

- для групи А – по сумарному числу зчитувальних знаків під час роботи з комп'ютером, але з більш 60 000 знаків;
- для групи Б – по сумарному числу зчитувальних чи впроваджуються знаків під час роботи з комп'ютером, але з понад 40000 знаків;
- для групи У – по сумарному часу безпосередньої роботи з комп'ютером, але з більше шести годин під час роботи з комп'ютером.

За для більш оптимальної працездатності й збереження здоров'я протягом часу роботи з комп'ютером повинні встановлюватися регламентовані перерви.

Перед початком роботи необхідно переконатися, що монітори комп'ютера мають антиблікове покриття (крім групи А) з коефіцієнтом відображення 0,5. Покриття має також забезпечувати зняття електростатичного заряду із поверхні екрана, іскріння й накопичення пилу. Корпус монітора має забезпечити захист від іонізуючих і не іонізуючих випромінювань.

Необхідно перевірити робоче становище комп'ютера відстань між стіною з віконними прорізами і столом має не меншим 0,8 м. При невеличкій кількості робочих місць бажано розташовувати столи у протилежної стіни щодо віконних отворів.

Відстань між робочими столами має бути не менш ніж 1,2м. Не допускається перебування другого робочого місця із боку задньої стінки комп'ютера. Екран монітора повинен бути від очей на оптимальній відстані 600-700мм, але не ближче 500мм. Висота робочої поверхні столу повинна регулюватися а межах 680-800 мм, за відсутності такої можливості висота робочої поверхні столу повинна бути 725 мм. Клавіатуру слід розташовувати на поверхні столу з відривом 100-300 мм від краю.

4.3 Освітленість робочого місця під час роботи за комп'ютером

Штучне освітлення в приміщеннях з робочими місцями, обладнаними ВДТ ЕОМ та ПЕОМ, має здійснюватися системою загального рівномірного освітлення. У виробничих та адміністративно-громадських приміщеннях, у разі переважної роботи з документами, допускається застосування системи комбінованого освітлення (крім системи загального освітлення додатково встановлюються світильники місцевого освітлення). Зазначення освітлення освітленості на поверхні робочого столу в зоні розміщення документів має становити 300-500 лк. Якщо ці значення освітленості неможливо забезпечити системою загального освітлення, допускається використання місцевого освітлення. При цьому світильники місцевого освітлення слід встановлювати таким чином, щоб не створювати бліків на поверхні екрана, а освітленість екрана має не перевищувати 300 лк.

Як джерела світла в разі штучного освітлення мають застосовуватись переважно люмінесцентні лампи типу ЛБ. У разі влаштування відбитого освітлення у виробничих та адміністративно-громадських приміщеннях допускається застосування металогалогенних ламп потужністю 250 Вт. Допускається застосування ламп розжарювання у світильниках місцевого освітлення.

Система загального освітлення має становити суцільні або преривчасті лінії світильників, розташовані збоку від робочих місць (переважно ліворуч), паралельно лінії зору працюючих.

Допускається використання світильників таких класів світлорозподілу [37]:

- прямого світла - П;
- переважно прямого світла - Н;
- переважно відбитого світла - В.

Для загального освітлення слід застосовувати світильники серії ЛПО 36 із дзеркальними ґратами, укомплектовані високочастотними пускорегулювальними апаратами (ВЧ ПРА). Допускається застосовувати світильники цієї серії без ВЧ

ПРА тільки в модифікації "Кососвітло". Застосування світильників без розсіювачів та екрануючих ґрат заборонено.

Яскравість світильників загального освітлення в зоні кутів випромінювання від 50 до 90 град. з вертикаллю в повздовжній та поперечній площинах має становити не більше ніж 200 кд/м^2 , захисний кут світильників – не менше ніж 40 град.

Світильники місцевого освітлення повинні мати просвічуючий відбивач із захисним кутом, не меншим ніж 40 град. Слід передбачити обмеження прямої блискості від джерел природного та штучного освітлення. При цьому яскравість світлих поверхонь (вікна, джерела штучного освітлення), що розташовані в полі зору повинна бути не більше ніж 200 кд/м^2 .

Необхідно обмежувати відбиту блискість на робочих поверхнях відносно джерел природного і штучного освітлення. При цьому яскравість бліків на екрані ВДТ має не перевищувати 40 кд/м^2 , а яскравість стелі в разі застосування системи відбитого освітлення 200 кд/м^2 .

Показник осліпленості у разі використання джерел загального штучного освітлення у виробничих приміщеннях має не перевищувати 20, а показник дискомфорту в адміністративно-громадських приміщеннях має бути не більше за 40.

4.4 Вентиляція приміщень

Вентиляцію з механічним спонуканням (далі - механічна вентиляція) необхідно передбачати [37]:

- а) якщо метеорологічні умови та чистота повітря не можуть бути забезпечені вентиляцією з природним спонуканням (далі – природна вентиляція);
- б) для приміщень та зон без природного провітрювання.

Допускається проектувати змішану вентиляцію з частковим застосуванням систем природної вентиляції (ежекційну систему вентиляції і використаннястато-

динамічних дефлекторів як систем природної і комбінованої вентиляції) для подачі або видалення повітря.

У приміщеннях із природним освітленням відповідно до ДБН В.2.5-28-2018 крізь світлові прорізи у зовнішніх огорожувальних конструкціях і з об'ємом на кожного працюючого не менше ніж 40 м^3 або 30 м^3 (для громадських або виробничих приміщень відповідно) допускається, за обґрунтування, застосовувати періодичне провітрювання через фрамуги, кватирки.

Природну витяжну вентиляцію для житлових, громадських, адміністративних та побутових приміщень треба розраховувати на різницю густини зовнішнього повітря з температурою $5 \text{ }^{\circ}\text{C}$ та внутрішнього повітря з температурою для холодного періоду року. Надходження зовнішнього повітря у приміщення слід передбачати через спеціальні припливні пристрої у зовнішніх стінах або у вікнах. Для квартир і приміщень, в яких за температури зовнішнього повітря $5 \text{ }^{\circ}\text{C}$ не забезпечується видалення нормованих витрат повітря, необхідно передбачати механічну витяжну вентиляцію.

Природну вентиляцію для виробничих приміщень слід розраховувати:

- на різницю густини зовнішнього та внутрішнього повітря при розрахункових параметрах перехідного періоду року для всіх опалюваних приміщень, а для приміщень з надлишками теплоти – за розрахунковими параметрами теплого періоду року;
- на діювітру при швидкості 1 м/с у теплий період року – для приміщень без надлишків теплоти.

Механічну припливну вентиляцію з подачею зовнішнього повітря, що забезпечує постійний підпір повітря цілодобово і цілорічно, слід передбачати у приміщеннях машинних відділень ліфтів будівель категорій А і Б за вибухопожежною та пожежною небезпекою, а також у тамбур-шлюзах:

- приміщень категорій А та Б;
- приміщень з виділенням шкідливих газів або пари 1-го та 2-го класів небезпеки. Улаштування загального тамбур-шлюзу для двох і більше приміщень категорій А і Б не допускається.

Припливно-витяжну або витяжну механічну вентиляцію слід передбачати для примків завглибшки 0,5 м і більше, а також для оглядових каналів, які потребують щоденного обслуговування та розташовані у приміщеннях категорій А та Б або у приміщеннях, в яких виділяються шкідливі гази, пара або аерозолі питомою густиною, більшою за густину повітря.

Стельові вентилятори та вентилятори-віяла (окрім тих, які застосовують для повітряного душування робочих місць) необхідно передбачати додатково до систем припливної вентиляції для періодичного збільшення швидкості руху повітря у теплий період року вище допустимої:

а) у будівлях громадських, адміністративно-побутових та виробничих, розташованих у IV та V кліматичному районах відповідно до ДСТУ-Н Б В.1.1- 27, а також згідно з завданням на проектування - в інших кліматичних районах;

б) у виробничих будівлях на постійних робочих місцях у разі опромінення променистим тепловим потоком з інтенсивністю більше 140 Вт/м^2 .

Повітряне душування зовнішнім повітрям постійних робочих місць слід передбачати:

а) у разі опромінення променистим тепловим потоком зі щільністю більше 140 Вт/м^2 ;

б) для забезпечення концентрації шкідливих речовин менше ГДК у повітрі робочої зони при відкритих технологічних процесах, які супроводжуються виділенням шкідливих речовин, і неможливістю улаштування укриття або місцевої витяжної вентиляції.

Очищення повітря від пилу в системах механічної вентиляції та кондиціонування повинно забезпечувати вміст пилу в повітрі, що подається, не більше ніж:

– ГДК в атмосферному повітрі населених пунктів - при подачі його до приміщень житлових та громадських будівель;

– 30 % від ГДК у повітрі робочої зони - при подачі його до приміщень виробничих та адміністративно-побутових будівель;

- 30 % від ГДК у повітрі робочої зони з частинками пилу розміром не більше ніж 10 мкм – при подачі його до кабіни кранівника, пультів керування, зони дихання робітників, а також при повітряному душуванні;
- Допустимих концентрацій за технічними умовами на вентиляційне обладнання та повітроводи.

4.5 Гігієна праці та виробнича санітарія

Оптимальними параметрами температури у кабінеті є 19-21, припустимими 18-22, відносна вологість повітря 62-55% .

У кабінеті ж слід здійснювати наскрізне провітрювання підвищення якісного складу повітря, щодня проводити вологе прибирання.

На підвищення вологості повітря варто використовувати зволожувачі. У кабінеті ж має бути штучне і природне освітлення. Основний потік природного світла може бути зліва, заборонено справа, ззаду і попереду працюючого за комп'ютером. На вікнах повинні бути фіранки вдвічі більше ширини вікна. Забороняється застосовувати для вікон чорні фіранки.

Кабінет, де перебувають комп'ютери належить до пожежонебезпечних приміщень категорії «Б», тож необхідно мати вуглекислотний вогнегасник.

Робоче місце працюючого за комп'ютером передбачено обладнати спеціальними меблями: обертовим стільцем з змінюючою висотою сидіння і кута нахилу спинки.

Під час роботи комп'ютера забороняється:

- залишати комп'ютер без нагляду;
- проводити ремонт;
- знімати кришку корпусу з комп'ютера.

Тривалість безперервної роботи за комп'ютером без регламентованої перерви не має перевищувати 2 години. Перерва вводиться з метою зниження нервово-

емоційної напруги, втоми зорового апарату, усунення впливу гіподинамії і гіпокінезії. Рівень шуму під час роботи комп'ютерів не повинен перевищувати 50дБА.

Конструкція монітора має передбачати заходи, щоб забезпечити хорошу видимість зображення, незалежно від зовнішнього освітлення. Залежно від призначення й області застосування відео термінали можна розділити на такі групи:

- група А – кольорові монітори лише демонстраційних цілей.
- група Б – кольорові монітори для персональної роботи;
- група У – монохромні монітори.

Категорично забороняється використання на робочому місці електронагрівальних приладів з відкритим нагрівальним елементом або відкритим вогнем.

Недотримання вимог до мікроклімату приміщення може лише різко знижувати продуктивності праці, викликати втрати робочого дня через збільшеного числа помилок у роботі, також може призвести до функціональних розладів чи до хронічних захворювань органів дихання, нервової системи, імунної системи.

У аварійних ситуаціях комп'ютер потрібно терміново відключити від мережі:

- при відключенні електричної енергії;
- під час пожежі;
- уразі запаху диму.

4.6 Ергономічна організація робочого місця

Навіть саме ергономічне устаткування у світі не допоможе вам уникнути захворювань, якщо використовувати його неправильно. Дотримуючись простих порад з ергономічної організації робочого місця, можна припинити подальший розвиток захворювань.

Поради по організації робочого простору: близькій зоні відповідає область, охоплювана рукою з притиснутим до тулуба ліктем, дальньої зоні – область витягнутої руки.

Робота із клавіатурою: неправильне становище рук для друку на клавіатурі призводить до захворювань суглобів кистей рук. Кисті рук слід тримати на певному місці, лікті тримати паралельно поверхні столу й під прямим кутом до плеча.

Розташування монітора: монітор, зазвичай, розташовується надмірно близько. Альтернативна відстань монітору від користувача 600-700 мм.

Крісло має забезпечувати фізіологічно раціональну робочу позу, коли він не порушується циркуляція крові й немає інших шкідливих впливів. Крісло обов'язково має бути з підлокітниками і можливість повороту, зміни висоти і кута нахилу сидіння і спинки. Бажано мати можливість регулювання висоти і відстані між підлокітниками, відстані від спинки до переднього краю сидіння. Важливо, щоб усе регулювання були незалежними, легко здійсненими і мали надійну фіксацію. Крісло має бути регульованим, з можливість обертання, щоб дотягтися до далеко розташованих предметів. Правильно на кріслі слід сидіти так: пересунутися у кріслі, сівши на передню його частину. Стійко поставивши ступні на ширину плечей, нахилите тулуб вперед приблизно до кута 70 градусів стосовно підлозі, намагаючись не згинати поперек. У досягнутої позицією не важко вважати, що колінні суглоби зігнуті з точки 90 градусів, а тазостегнові перебувають у оптимальному становищі.

Далі не буде важко відвести сідниці від сидіння й поволі встати, стежачи за синхронністю руху між колінними і тазостегновими суглобами і випрямленням тулуба. Ви убезпечите свій хребет від ушкоджень, якщо зможете навчитись сидати з вертикального становища, дотримуючись зворотню послідовність дій, рекомендованих на підйом з цього становища сидячи.

4.7 Електробезпека

4.7.1 Загальні положення

До персоналу з I групою з електробезпеки відносяться особи, які не мають спеціальної електротехнічної підготовки, але які мають елементарне уявлення про небезпеку електричного струму. У персоналу з I групою по електробезпеці щорічно перевіряють знання та періодично інструктують з питань охорони праці (1 раз в 6 місяців). Особи неелектричного персоналу зобов'язані виконувати тільки ту роботу, яка доручена безпосереднім керівником і засоби виконання якої вивчені. У разі, коли вони не можуть виконати роботу не порушуючи вимог безпеки праці, вони повинні звертатися за роз'ясненнями до особи, яка доручила цю роботу. Не електротехнічний персонал, помітивши зіпсованості в електрообладнанні, електричній мережі, обірвані або пошкоджені проводи, зобов'язаний:

- попередити працівників про небезпеку;
- повідомити відповідну особу з адміністрації про випадковість.

Вимоги цієї інструкції обов'язкові для осіб не електротехнічного персоналу.

4.7.2 Вимоги безпеки до початку роботи

Перед початком роботи з електрообладнанням (касовий апарат, факс, комп'ютери тощо) або в місцях, де можливе ураження електрострумом, працівник зобов'язаний простежити:

- щоб на всіх доступних для дотику струмоведучих частинах електрообладнання були огороження, захисні кожухи, захисні приладдя;
- електрощити та рубильники закриті металевими кожухами;
- вимикачі та перемикаючі пристроїв були в налагодженому стані.

4.7.3 Вимоги безпеки під час роботи

При роботі з електрообладнанням:

- увімкнути і переконатися протягом однієї-двох хвилин (на холостому ході) в налагодженості обладнання і розпочати роботу;
- дотримуватись правил експлуатації, викладених в технічній документації (описі);

- не користуватися пошкодженою пусковою апаратурою (розбитими вимикачами, штепселями, кнопковими пультами), а вимагати, щоб вона була полагоджена;
- стерегтися рухомих частин в небезпечних зонах;
- при виході, перерві в роботі, припиненні подачі електроенергії, у разігоріння обмоток електродвигуна або електропроводом – вимикати;
- без відома адміністрації, не дозволяти нікому працювати на закріпленому за тобою обладнанні;
- вимагати, щоб дроти, які підводять до апарату електричний струм, розташовані нижче 2 м від підлоги, були в надійній ізоляції, або покривались би коробами, або проведені були в трубі.

При прибиранні робочого місця:

- дотримуйся безпечної відстані від струмопровідних елементів не доторкаючись до оголених або погано ізольованих проводів;
- проводити прибирання поблизу електрообладнання лише тільки після того, як переконаєшся, що струм вимкнений;
- при наявності електроструму на корпусах апаратів, на радіаторах (батарей), трубопроводах, тощо, припинити роботу.

4.7.4 Дія електричного струму на людський організм

Розрізняють:

- електричні удари, тобто випадки, коли проходження електричного струму вражають організм в цілому;
- електротравми: опік, металізація шкіри, електричні знаки;
- осліплення вольтовою дугою і ураження органів чуття акустичним ударом.

Струм силою від 0,01-0,05 ампера є дуже небезпечним, а від 0,05 ампера та вище – смертельним. Напруга до 42 змінного струму, 110 – постійного, при

нормальних умовах, а в сирих приміщеннях до 12 В – є небезпечним для життя людини.

Наявність вологи, поту і порошу знижує опір шкіри та збільшує небезпеку ураження струмом. Робітник при закінченні роботи повинен навести порядок на робочому місці та повідомити про закінчення робіт безпосередньому керівнику.

4.7.5 Заходи першої допомоги при ураженні струмом

Людину котра потрапила під дію напруги, слід відразу ж звільнити від дії струму, відключивши комп'ютер чи відкинувши електропроводи. Якщо струм вимкнути неможливо, необхідно одразу відтягти постраждалого від проводу, користуючись гумовими рукавичками, палицею, через сухий одяг або іншими непровідниками, торкаючись лише одягу постраждалого. До прибуття лікаря постраждалому надати першу допомогу. У перші хвилини ураження потрібно починати штучне дихання, непрямий масаж серця.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретичних і практичних аспектів формування і використання фінансових ресурсів підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Фінансовими ресурсами доцільно вважати частину коштів підприємства у фондовій і нефондовій формі, яка формується в результаті розподілу вартості виготовленої продукції, залучається до діяльності підприємства з різних джерел і спрямовується на забезпечення розширеного відтворення.

2. Всі фінансові ресурси підприємства можна розділити на власний капітал і позиковий капітал.

Власний капітал - це частина в активах підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань. Тобто це та сума власних коштів підприємства, які є результатом його діяльності або отримані від власників підприємства у вигляді внесків до статутного фонду, придбання акцій, паїв.

3. Ефективне використання фінансових ресурсів підприємства визначається тим, що досягши збалансованої структури активів (тобто при збереженні пропорції між обсягами наявних коштів, товарно-матеріальних запасів, дебіторською заборгованістю і внесками в основні засоби) існує потенційна можливість підприємства успішно функціонувати і отримувати прибуток.

4. Оцінка формування і ефективності використання фінансових ресурсів підприємства дозволяє отримувати інформацію для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства.

5. В результаті проведеного аналізу формування і використання фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» можна зробити наступні висновки:

- впродовж 2019-2020 років спостерігається тенденція зростання величини усіх фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со». За два роки загальна величина фінансових ресурсів виросла більш ніж в 1,3 рази. На таке значне збільшення загальної величини всіх фінансових ресурсів підприємства вплинуло збільшення

джерел як власних, так і позикових коштів. Так, власні кошти за 2019-2020 роки збільшилися в 1,12 рази, а позикові - в 7,9 разів;

- аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів показав, що на кінець 2018 року співвідношення між джерелами власних і позикових засобів було на рівні 97,1% проти 2,9%, а на кінець 2020 року структура змінилася і складала 82,7% джерел власних засобів проти 17,3% позикових. Тобто розподіл джерел власних і позикових засобів в 2019-2020 роках є задовільним;

- джерела позикових коштів ТОВ «Ірида Со» складаються тільки з одного компонента - поточних зобов'язань, підприємство не має довгострокових зобов'язань. Зростання поточних зобов'язань ТОВ «Ірида Со» пов'язане в першу чергу з отриманням підприємством в 2020 році короткострокового кредиту банку на суму 370 тис.грн., а також зі збільшенням величини кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 7,9 тис.грн. і поточних зобов'язань за розрахунками на 12,7 тис.грн. В структурі поточних зобов'язань на кінець 2020 року найбільшу питому вагу займають короткострокові кредити банків - 83,5 %. Наявність в ТОВ «Ірида Со» короткострокових кредитів банків свідчить про недостатність загальної маси фінансових ресурсів для забезпечення поточних потреб підприємства;

- проведений розрахунок основних показників формування фінансових ресурсів ТОВ «Ірида Со» показав, що за 2019-2020 рр. ці показники знизилися. На кінець 2020 року підприємство не має власного оборотного капіталу. Аналіз ліквідності балансу показав, що ТОВ «Ірида Со» не можна визнати ліквідним, причому ліквідність балансу знижується. На кінець 2020 року підприємство вважається неплатоспроможним.

- ефективність використання фінансових ресурсів підприємства показала, що рентабельність капіталу збільшилася на 0,884% і склала в 2019 році - 5,139%, а в 2020 році - 6,023%. Ця тенденція свідчить про збільшення прибутку на одиницю інвестованого капіталу (позитивна зміна). Тривалість обороту капіталу підприємства зменшилася на 3 дні, що свідчить про підвищення ефективності вкладення фінансових ресурсів у формування активів.

6. У третьому розділі кваліфікаційної роботи надані напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Ирида Со».

Проаналізований ефект фінансового важеля дозволив зробити головний висновок - залучення додаткового капіталу у вигляді позикових коштів є доцільним і може забезпечити приріст рентабельності власного капіталу, якщо для поповнення капіталу (фінансових ресурсів) ТОВ «Ирида Со» використовуватиме кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги.

З метою скорочення дебіторської заборгованості на ТОВ «Ирида Со» потрібно:

- в межах можливого застосовувати передоплату продукції;
- аналізувати фінансовий стан покупців з метою оцінки їх платоспроможності, щоб уникати ризикованих дебіторських заборгованостей;
- застосовувати знижки на суму відвантаженої продукції при її достроковій оплаті покупцем;
- при укладенні господарських договорів з покупцем на постачання продукції передбачати диференційовані ставки пені залежно від тривалості прострочення платежу;
- виявляти пріоритетних покупців, здатних розраховуватися за відвантажену продукцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фінансовий словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Київ: Т-во: «Знання», КОО. 2000. 459с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. К.: Знання, 2000. 378 с.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. К.: НІОС. 2008. 304 с.
4. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: Навч. посібник для вузів. К.: Кондор, 2008. 362с.
5. Филимоненков А.С. Финансы предприятий : Учебн. Пособие / А.С. Филомоненков. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. 280с.
6. Петленко Ю.В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств. *Фінанси України*. 2000. №6. С 12-18.
7. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2009. 459с.
8. Опарін В. М. Фінанси підприємств / В. М. Опарін, Н. М. Любенко. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 264 с.
9. Фінанси підприємств : Підручник / За ред. проф. А. М. Поддєрьогіна. [8-е вид., перероб. та допов.]. К. : КНЕУ, 2013. 519 с.
10. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. К.: Ника-Центр, 2011. 592 с.
11. Гуляєва Н. М., Сьомко О.В. Фінансові ресурси підприємств. *Фінанси України*. 2008. №12. С. 58-62.
12. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361>
13. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. №5. С.133-138.

14. Марцин В. С. Деякі підходи до організації управління фінансовими ресурсами підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12. С. 153-160.
15. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 328 с.
16. Фінансовий аналіз : навч. посібник. / Т.Д. Косова, І.В. Сіменко та ін. К., Центр учбової літератури, 2013. 440 с.
17. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf>
18. Подольська В. О., Ярош О.В. Фінансовий аналіз: навч.посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 488с.
19. Бержанір І.А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. *Финансы, учет, банки*. 2014. Вып. 1. С. 43-48. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fub_2014_1_7
20. Шкробот М. В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3, Т. 2. С.236-240
21. Крамаренко, Г.О. Фінансовий аналіз і планування / Г.О. Крамаренко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2008. – 324с.
22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
23. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ №433 від 28.03.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv>
24. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / За заг. ред. Школьник І.О. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 368 с. URL:

https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50318/5/Shkolnyk_%20Finansovyi%20analiz.pdf

25. Навчальний посібник до написання випускних робіт зі спеціальності «Фінанси і кредит» / І.А. Воробйова, Н.В. Приходько, Р.В. Руденко та ін. Миколаїв: НУК. 2011. 132 с.

26. Крамаренко Г. О., Чорна О. Е. Фінансовий менеджмент: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 520 с.

27. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. К.: Ника-Центр, 2011. 592 с.

28. Про охорону праці: Закон України № 2694-ХІІ від 14.10.1992. Дата оновлення: 27.02.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення 03.06.2021).

29. Основи охорони праці : підручник / К.Н. Ткачук та ін.: під ред. К.Н.Ткачук. К.: Основа, 2011. 480 с.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

Баланс

Актив	Код рядка	На кінець 2018 року	На кінець 2019 року	На кінець 2020 року
1	2	3	4	5
АКТИВ				
I. Необоротні активи				
Незавершені капітальні інвестиції	1005	15,0	15,0	15,0
Основні засоби:	1010	1804,0	1769,9	1650,4
первинна вартість	1011	2375,6	2454,7	2440,1
знос	1012	(571,6)	(684,8)	(789,7)
Довгострокові біологічні активи	1020	—	—	—
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	—	—	—
Інші необоротні активи	1090	—	—	—
Усього за розділом I	1095	1819,0	1784,9	2237,5
II. Оборотні активи				
Виробничі запаси	1100	3,5	5,5	12,9
у тому числі готова продукція	1103	—	—	—
Поточні біологічні активи	1110	—	—	—
Дебіторська заборгованість і товари,	1125	14,0	196,0	174,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	—	—	4,4
у тому числі по податку на прибуток	1136	—	—	—
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	43,0	37,4	70,5
Поточні фінансові інвестиції	1160	33,8	—	—
Грошові кошти і їх еквіваленти	1165	16,5	5,5	58,4
Витрати майбутніх періодів	1170	—	—	—
Інші оборотні активи	1190	2,3	0,3	0,6
Всього за розділом II	1195	113,1	244,7	321,6
III. Необоротні активи, що утримуються для продажу і групи вибуття	1200	—	—	—
Баланс	1300	1932,1	2029,6	2559,1
ПАСИВ				
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1632,7	1632,7	1632,7
Додатковий капітал	1410	—	—	—
Резервний капітал	1415	—	—	—
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	243,2	345,0	483,2
Неоплачений капітал	1425	—	—	—
Усього за розділом I	1495	1875,9	1977,7	2115,9

Продовження додатка А

1	2	3	4	5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування і забезпечення	1595	—	—	—
III. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1600	—	—	370,0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	—	—	—
товари, роботи, послуги	1615	0,2	0,5	8,4
розрахунками з бюджетом	1620	10,3	21,4	32,0
у тому числі з податку на прибуток	1621	—	15,9	28,4
розрахунками зі страхування	1625	7,8	6,5	7,3
розрахунками з оплаті праці	1630	17,2	14,7	16,0
Доходи майбутніх періодів	1665	—	—	—
Інші поточні зобов'язання	1690	20,7	8,8	9,5
Всього за розділом III	1695	138,2	51,9	443,2
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, і групами вибуття	1700	—	—	—
Баланс	1900	1932,1	2029,6	2559,1

**2. Звіт про фінансові результати
за 2018 -2020 роки**

Стаття	Код рядка	За 2018 рік	За 2019 рік	За 2020 рік
1	2	3	4	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів,	2000	793,7	1014,6	1180,3
Інші операційні доходи	2120	—	—	7,5
Інші доходи	2240	0,3	65,0	0,8
Разом чисті доходи (2000+2120+2240)	2280	794,0	1079,6	1188,6
Собівартість реалізованої продукції	2050	(612,1)	(892,0)	(936,4)
Інші операційні витрати	2180	131,2	(36,1)	(46,0)
Інші витрати	2270	—	(33,8)	(39,6)
Разом витрати (2050+2160+2270)	2285	(743,3)	(961,9)	(1022,0)
Фінансовий результат до оподаткування (2280-2285)	2290	50,7	117,7	166,6
Податок на прибуток	2300	9,0	(15,9)	(28,4)
Чистий прибуток(2290-2300)	2350	41,7	101,8	138,2